

BEREDSKAP • SID 20

Satsning på civila växer snabbt

INTERVJU • SID 14

Peter är kungen av skogsbränder

TJUGOFYRA7

En tidning utgiven av Myndigheten för civilt försvar

#71 | September 2026

Tiotusentals bostadshus hotas av översvämning

■ Klimatanpassningen håller inte jämna steg med riskutvecklingen. Det menar det Nationella expertrådet för klimatanpassning. Samhällsviktig infrastruktur och tiotusentals bostadsbyggnader längs kusterna i Sveri-

ge hotas av översvämning på grund av de stigande havsnivåerna.
– Risken ökar, men bebyggelsen minskar inte, säger Mette Lindahl Olsson på Myndigheten för civilt försvar.
Hon är en av experterna som var med och

tog fram den nationella klimat- och sårbarhetsanalysen som expertrådet presenterat.
– Om mängden bebyggelse ökar i olämpliga lägen minskar ytan för att kunna bygga eller avsätta ytor för skyddsåtgärder.

Sidan 6

SJUKVÅRD

Drönare räddade liv

En världsunik satsning på drönare i akutsjukvården räddade livet på en hjärtsjuk man i Borås. Nu följer Region Stockholm efter.

Sidan 9

Intensiv kamp mot franska skogsbränder

Sidan 4

5000 räddningsarbetare deltog i släckningsarbetet på marken när 42 000 hektar skogsmark eldhärjades i sydvästra Frankrike i juli. Piloter från flera länder, bland andra Sverige, attackerade branden från luften. Teamledaren Markus Green är stolt över det svenska bidraget. "Vi har gjort det säkert men har ändå bedrivit effektiva släckinsatser", säger han.

FOTO: ELIAS NEIL BENLEULMI/SIPA/TT

UKRAINA

Kriget ett maraton i utmattning

Maxim Marchuk, brandstationschef i Kyjiv, berättar om hur han och kollegorna arbetar på gränsen av vad som är möjligt.

Sidan 10

BEREDSKAP

Vetelager fyllda

Sveriges första beredskapslager med mat i modern tid är färdigställda i norr och nu fortsätter uppbyggnaden i resten av landet.

Sidan 3

"INTE SÅ FÖRBEREDDA SOM MYNDIGHETERNA HOPPAS" • SID 17

Beredskap byggs av människor som tar ansvar för något större

➔ Under de senaste månaderna har räddningstjänster runt om i landet hanterat både skogsbränder och översvämningar. Jag börjar därför med att rikta ett varmt tack till alla som gjort avgörande insatser för att skydda liv, hälsa, egendom och miljö. Er professionalism, uthållighet och förmåga att samarbeta är grunden för svensk beredskap. Även om det i Sverige blev en lugnare sommar än de värsta farhågorna har insatserna på många håll varit betydande och krävt nära samverkan mellan kommuner, myndigheter och frivilliga krafter.

Under sommaren rasade stora bränder i Europa. Skogsbränder som innebar omfattande påfrestningar, där vi från Sveriges sida bidrog med viktiga insatser och stöd i både Frankrike och Belgien. Det blir allt tydligare att extremväder inte längre är undantag, utan något vi måste räkna med som en del av vår vardag.

Tack igen alla för värdefulla insatser!

Det allvarliga säkerhetsläget i Europa fortsätter, och den säkerhetspolitiska utvecklingen kännetecknas av fortsatt oförutsäghet. Det är tydligt att Rysslands agerande mot Nato och EU har blivit mer riskbenäget och vårdslöst. Samtidigt som Rysslands fullskaliga krig i Ukraina är inne på sitt femte år, och konflikten i Mellanöstern fortsätter. Och vi vet ju vad det innebär för oss: vi behöver fort-

LEDARE

Mikael Frisell
Generaldirektör,
Myndigheten
för civilt försvar

”Utmaningarna är många, men vår gemensamma förmåga växer.”

sätta stärka det civila försvaret och öka Sveriges samlade motståndskraft.

Mot den bakgrunden har regeringen gett myndigheten ytterligare flera viktiga uppdrag. Bland annat ska vi nu påbörja återuppbyggandet av en modern och nationell byggnads- och reparationsberedskap. Det handlar om att samhället snabbare ska kunna återställa kritisk infrastruktur efter störningar, olyckor eller angrepp. Det är avgörande för att samhället ska fortsätta fungera även under mycket svåra påfrestningar – vilket vi tydligt ser i Ukraina.

Inom flera områden stärks nu befolkningskyddet. Och vår faktiska förmåga ökar. Den 7 september gjorde vi det första stora testet av SE-Alert när meddelandet skickades ut till alla mobiltelefoner i östra civilområdet, Stockholms och Gotlands län. Testet gav oss viktiga lärdomar inför december i år då inriktningen är att systemet ska testas i hela landet. Sverige har nu ett modernt och effektivt system för att snabbt kunna varna befolkningen när det verkligen behövs. Med SE-Alerts mer träffsäkra varningar kan vi skydda människor och samtidigt låta övriga delar av samhället fortsätta fungera. Det är ett av de största utvecklingskliven sedan Hesa Fredrik först ljöd på 1930-talet.

Ytterligare en förstärkning är att Peter Arnevall, sedan mitten av augusti är ny chef för

avdelningen för räddningstjänst på myndigheten. Peter är utsedd av regeringen och kommer närmast från jobbet som räddningschef och förbundsdirektör i Storstockholms brandförsvarsförbund. Han har lång erfarenhet av frågor som rör beredskap och räddningstjänst, och spelar en viktig roll i den fortsatta utvecklingen av civilt försvar, räddningstjänst och skydd av befolkningen. Tillsammans kommer vi arbeta för att myndigheten ska vara närvarande och lyssna till behoven i kommuner och räddningstjänster, samtidigt som vi driver utvecklingen framåt med tydligt fokus på att förbereda Sverige för kris, höjd beredskap och krig.

Sommaren visar på vår operativa styrka och uthållighet och att vi trots en intensiv period klarar att leverera med hög kvalitet. Samtidigt ser vi hur beredskap byggs runt om i landet varje dag. Det sker genom erfarenheter från verkliga händelser, genom långsiktiga investeringar och genom samverkan mellan många aktörer. Och framför allt byggs den av människor som tar ansvar för något större än sig själva.

Utmaningarna är många, men vår gemensamma förmåga växer. I grunden står Sverige allt starkare. Det ger oss goda skäl att möta hösten med både ödmjukhet och framtidstro.

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för civilt försvars ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart ledaren på sidan 2 är att betrakta som myndighetens officiella linje.

REDAKTIONEN

Maria Norell
journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 63
maria.norell@mcf.se

Jonas Klint
journalist
010-240 5049
jonas.klint@mcf.se

Adress:
MCF, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.
E-post: redaktionen@tjugofyra7.se
Webb: www.tjugofyra7.se
Upplaga: 29 750.
Tryckdag: 9 december,
Nästa nummer är ute: 14 december.
Tryck: Pressgrannar, Linköping.

Som huvudregel är handlingar som inkommer till Myndigheten för civilt försvars tryckta periodiska tidskrift Tjugofyra7 allmänna handlingar som kan begäras ut av allmänheten.

Ett undantag från den huvudregeln är att meddelanden/tips som inkommer till Tjugofyra7, för offentliggörande i tidningen, inte utgör en allmän handling (se 2 kap. 14 § tryckfrihetsförordningen).

Däremot utgör myndighetens e-postlogg en allmän handling, vilket innebär att tipslämnarens identitet i denna handling kan bli offentlig eftersom det inte finns någon sekretessbestämmelse som tillåter att uppgiften hemlighålls.

NYHETER

Bristen på dykare kritiseras

Sidan 4

Åkermark blev översvämningsskydd

Sidan 6

Gamers – en tillgång i beredskapen

Sidan 8

Många lärdomar från Risbergsska

Sidan 8

Stora förändringar i utbildningen

Sidan 18

Skyddsrum i fokus i nytt uppdrag

Sidan 21

Han går i pension – efter 56 år

Sidan 27

Unga kockelever tränas i beredskap

Sidan 28

ERFARENHETER

Gränslös samverkan gav effekt

Sidan 22

Vad lär vi oss av olycksutredningar?

Sidan 23

MIN ÅSIKT

Nu börjar det verkliga testet

Sidan 24

INNEHÅLL #71

Första vetelagren fyllda

Sveriges första beredskapslager med mat i modern tid är färdigställda i norr och nu fortsätter uppbyggnaden i resten av landet.

– Syftet är att vi ska överleva och kunna försvara Sverige i krig, säger Saranda Daka, beredskapshandläggare på Jordbruksverket.

■ Bakgrunden till Jordbruksverkets satsning som bygger på en ny lag om beredskapslagring behöver knappast beskrivas – vi behöver mat i händelse av krig och kan inte förlita oss på de vanliga flödena av varor från olika delar av världen.

Det kan bli lite torftigt, men vete är det spannmål som Jordbruksverket beslutat är bäst för oss. Det är lätt att lagra, vi är duktiga på att producera vete och det har ett högt näringsinnehåll menar myndigheten, som nu handlat upp lagring av tusentals ton på hemliga platser i de fyra nordligaste länen – Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland.

– Den största sårbarheten när det gäller livsmedelsberedskap finns i norr. Norra Sverige producerar bara två procent av allt vete, har inga kvarnar och är helt beroende av transporter från söder, säger Saranda Daka.

Området är också strategiskt viktigt för Sveriges och Natos försvar enligt myndigheten, som varit redo att ta en mer aktiv roll i just norr på grund av förutsättningarna där, genom att bygga upp och hantera beredskapslager i statlig regi.

Vete är lätt att lagra, har ett högt näringsinnehåll och vi är duktiga på att producera det. Jordbruksverket har handlat upp lagring av tusentals ton på hemliga platser i de fyra nordligaste länen.

FOTO: STEFAN ÖRTENBLAD/JOHNER

Men nu har Jordbruksverket lyckats få till avtal med näringslivet om så kallade omsättningslager. Avtalen innebär att staten har köpt vetet, men det används löpande av företagen som enligt avtalet garanterar att samma mängd alltid finns redo för myndigheten på avtalad plats.

– Det är en modell som innebär att varan förnyas regelbundet och vi behöver inte sälja ut produkter när bäst-före-datum gått ut som när lagren drevs i statens regi – vilket påverkade marknaden.

Avtalen löper i fyra år med möjlighet till lika lång förlängning och förutom kvalitet har

Saranda Daka, beredskapshandläggare på Jordbruksverket.

FOTO: JORDBRUKSVERKET

säkerhet varit en del av kravlistan.

– Företagen ska kunna skyd-

da beredskapslagret från sabotage och ha en kontinuitetsplan för allvarliga störningar. Vi har också tittat på företagens ekonomi, bakgrund och styrelse och vi har sekretessavtal med dem. De får inte dela information om lagren.

Jordbruksverket arbetar med att stärka livsmedelsproduktionen på flera sätt och målet är att verksamheterna ska fungera som vanligt så länge som möjligt. Lagren som byggs upp nu är en slags livlina om handel och produktion inte fungerar.

Förutom vete kommer myndigheten att se till att det finns lager av insatsvaror till jordbruket som utsäde, mineral-

gödsel, växtskyddsmedel och proteinfoder.

Under höjd beredskap eller krig ska det kunna produceras mat så att den civila befolkningen och militären får i sig 3 000 kalorier per dygn – det ska räcka enligt Livsmedelsverket. De enda som möjligtvis behöver oroa sig är allergiker – de har Jordbruksverket inte tagit hänsyn till när man valde just vete för lagring, då frågan faller inom Livsmedelsverkets ansvarsområde.

Under hösten fortsätter uppbyggnaden av spannmålslager i resten av landet, enligt Saranda Daka. Ambitionen är att lagren ska vara väl spridda för att minska transporter och konsekvenserna av utslagen infrastruktur.

Den satsning som Jordbruksverket gör nu tar höjd för tre till sex månaders konsumtion och ett växtodlingsår när det gäller gödsel och andra insatsvaror.

Uppbyggnaden beräknas kosta ungefär 70 kronor per person och år.

– Vi bryter ny mark när vi bygger upp lager med den nya omsättningsmodellen. Stat och näring tar ett gemensamt ansvar för livsmedelsberedskapen och är likvärdiga parter. Men spannmålet ska också kunna bli mat och nå ut till konsumenterna – transporter, drivmedel och arbetskraft för jordbruket och för att förädla produktionen behöver också säkras. Vi har räknat med att det kommer att ta fem till tio år att bygga upp allt vi behöver.

JOHAN WANGSTRÖM

Förmågan att reparera skadad infrastruktur ska öka

Om det blir krig behöver Sveriges förmåga att reparera skadad infrastruktur stärkas.

Det är anledningen till att Myndigheten för civilt försvar har fått ett nytt regeringsuppdrag. Myndigheten ska samordna och inrikta en byggnads- och reparationsberedskap för totalförsvarets behov.

■ Erfarenheter från Ukraina visar att förmågan att snabbt reparera samhällsviktig infrastruktur är avgörande för att motstå väpnade angrepp och

hantera konsekvenserna av ett långvarigt krig. Det konstateras av Försvarsberedningen i rapporten ”Skärpt läge – aktuell lägesbild i totalförsvaret och omvärlden”.

Regeringen har nu gett Myndigheten för civilt försvar i uppdrag att på nationell nivå utveckla och etablera en grundläggande förmåga att samordna och inrikta en byggnads- och reparationsberedskap för totalförsvarets behov.

Syftet med uppdraget är att stärka totalförsvarets samlade förmåga att upprätthålla nödvändig funktionalitet genom

att röja, reparera och återställa samhällsviktig infrastruktur vid höjd beredskap och ytterst krig.

Myndigheten ska tillsammans med berörda myndigheter identifiera vilka resurser inom byggnads- och reparationsberedskap som är relevanta för nationell samordning. Myndigheten ska också med stöd av berörda myndigheter analysera behovet av förstärkningsresurser för byggnads- och reparationsberedskap och vid behov föreslå hur sådana kan utformas och finansieras.

Myndigheten ska också tillsammans med berörda beredskapsmyndigheter tydliggöra ansvarsfördelningen mellan sektorer, civilområden och MCF:s samordnande roll och utreda behov av ändringar i myndighetsinstruktioner och förordningar.

Uppdraget ska leda till en utvecklad nationell förmåga att samordna och inrikta byggnads- och reparationsberedskapen. Myndigheter med geografiskt områdesansvar ska få stöd att samordna byggnads- och reparationsberedskapen

på lokal och regional nivå, utifrån totalförsvarets samlade behov.

Som en del av uppdraget ska underlag och synpunkter inhämtas från relevanta myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser. Vid behov ska Myndigheten för civilt försvar även inhämta underlag och föra dialog med andra berörda aktörer, såsom branschorganisationer, företag och andra offentliga intressenter.

En delredovisning av uppdraget ska göras senast den 1 mars 2027, och slutredovisning ska ske senast 30 april 2027.

Stort intresse för svenska

■ Teamledaren stolt över hjälpen man gav till Frankrike

Det svenska teamet bidrog med värdefull hjälp från luften när Frankrike fick kontroll på de stora skogsbränderna i somras.

Insatsen gav viktiga erfarenheter som höjer Sveriges beredskap för stora skogsbränder.

Det menar teamledaren Markus Green.

■ Skogsbränderna i närheten av Bordeaux i sydvästra Frankrike i slutet av juli var av historiska dimensioner. 42 000 hektar brann innan den franska räddningstjänsten med internationell hjälp fick bränderna under kontroll. Det är tre gånger mer än vid branden i Västmanland 2014.

Frankrike bad om hjälp från andra länder och genom EU:s så kallade civilskyddsmekanism skickade Sverige två skopande flygplan, via Myndigheten för civilt försvar.

Ledare för det svenska teamet (piloter, mekaniker och tekniker) var under den första intensiva veckan Markus Green, till vardags förbundsdirektör och räddningschef i Fyr-

bodals räddningstjänst. Han är rutinerad i sammanhanget. Det här var hans sjätte utlandsuppdrag med flygplanen. Han åker även på andra uppdrag åt myndigheten.

– En team leader ska skapa förutsättningar för att teamet ska kunna jobba tryggt, säkert och effektivt. Det handlar om att samarbeta med värdlandet för att hitta hur vi ska jobba ihop.

Den svenska hjälpen fick stor uppmärksamhet i media. Både svenska och internationella nyhetsmedier bevakade insatsen som skedde inom det europiska beredskapssystemet RescEU. Markus Green svarade på journalisters frågor från händelsernas centrum nere i Frankrike, och hemma i Sverige var det stort mediapress på Myndigheten för civilt försvars talesperson som satt i intervjuer med tidningar, radio och tv mest hela tiden den veckan.

Markus Green sammanfattar insatsen som lyckad. Piloternas arbete – att ta upp vatten från sjöar och släppa det exakt där den franska räddningsled-

Markus Green var teamledare under RescEU-insatsen.

FOTO: MCF

ningen ville ha det – kräver stor skicklighet.

Arbetet i teamet flöt på utan några olyckor.

– Vi har gjort det säkert men har ändå bedrivit effektiva släckinsatser.

Markus Green säger att ingen RescEU-insats är den andra lik.

– Varje insats är unik, beroende på land, hur deras koor-

dinering sker och hur situationen utvecklas. När det blir de här riktigt stora bränderna är det en unik händelse även för de länderna.

Piloter från flera länder attackerade branden från luften, och 5 000 man deltog i släckningsarbetet på marken. En så stor operation ställer höga krav på samarbetet mellan de olika delarna.

Markus Green lyfter framför allt sitt teams förmåga att anpassa sig till helheten och till teamen man jobbade tillsammans med.

– MCF är kända för att vara anpassningsbara. Det är ett drag vi har. Vi jobbade oerhört tajt med ett portugisiskt team. Man måste anpassa sig till varandra, ändra ner på checklistenivå.

– Inom flyg är det väldigt reglerat och fokuserat på säkerhet. Så att kunna anpassa sig och göra det på ett säkert sätt, får man säga är väldigt bra.

■ **Vad är du mest nöjd med?**

– Att vi börjar få så kompetenta team. Den första internationella insatsen var 2021. Tittar man på förra året var vi ett av teamen som var ute längst på

uppdrag under skogsbrandssäsongen och bedrev kontinuerliga släckinsatser. Och i år var vi också ute mycket även om det var uppdelat.

Att jobba med just ett portugisiskt team ställer höga krav på MCF-teamet, eftersom Portugal ligger väldigt långt framme när det gäller skogsbränder.

– Portugal som land har oerhört lång erfarenhet av den här typen av flygplan. Nu börjar vi också få erfarna piloter, tekniker och mekaniker.

■ **Vilka är de största utmaningarna i din roll som teamledare?**

– Framför allt att värdlandet ska använda oss på rätt sätt, så att vi gör rätt saker på rätt sätt.

Ett sådant här uppdrag är givande även på ett personligt plan, säger han.

– Det är fantastiskt att jobba i de här teamen där alla hjälps åt och stöttar varandra. När piloterna är klara ska tekniker och mekaniker börja jobba. Det är som ett formel ett-team, där man måste se till att samspelet fungerar i gruppen och att man inte tar onödiga risker.

– Det som gör mig väldigt

Räddningsdykare finns bara i 15 av 290 kommuner.

FOTO: MCF

Kritik mot bristen p

Kunde liv ha räddats i sommar om räddningstjänsten i Jönköpings län hade haft tillgång till räddningsdykare?

Den frågan ställer sig många efter två tragiska dödsfall i länet på grund av drunkning.

■ Enligt en granskning som TV4 Nyheterna gjort blir det allt färre räddningsdykare inom svensk räddningstjänst. I dag finns det räddningsdykare i bara 15 av Sveriges 290 kommuner, och ingen norr om Falun. Kostnaden anges som det viktigaste skälet. Räddningstjänsterna har prioriterat andra förmågor.

Södra Älvsborgs räddningstjänstförbund är en av organisationerna som har valt att satsa på räddningsdykare. De

finns på stationen i Borås. På grund av bristen på räddningsdykare har dykare från Borås kallats ut på flera drunkningslarm i Jönköpings län den senaste tiden. Det har fått flera av dykarna att reagera. Varken Region Jönköping eller grannregionen Kronoberg har räddningsdykare. Ett område med över 700 000 invånare och många stora sjöar borde inte sakna räddningsdykarförmåga, menar dykare i Borås som uttalat sig i olika medier.

Bristen på räddningsdykare i det här området kom i fokus under sommaren. I juli drunknade en man i 30-årsåldern på

Petter Gahm

Isabergs badplats i Gislaveds kommun. I augusti omkom en äldre man i sjön Fängen i Vaggeryd.

Båda orterna ligger inom Jönköpings län. Där har man i likhet med andra räddningstjänster som saknar räddningsdykare i stället fridykare, som dyker utan lufttuber.

De olika typerna av dykförmåga är helt olika, menar till exempel Petter Gahm. Han är räddningsdykare i Borås, och var förra sommaren med och räddade en nioårig pojke från att drunkna i Ramnasjön i Borås. Petter Gahm hittade pojken på fyra meters djup och drog upp honom till ytan. Pojken blev helt återställd efteråt. Den lyckliga utgången ledde till att hela personalgruppen som stod för insatsen fick pris av Svenska livräddningssällskapet.

insatsen

stolt är hur hela teamet fungerar och hur enkelt det är med så motiverade individer. Och hur roligt vi faktiskt kan ha.

Att den internationella hjälpen var uppskattad av den hårt prövade lokalbefolkningen i brandområdet märktes på en massa olika sätt, säger Markus Green. Från hur hotellpersonalen behandlade de svenska brandmännen till att självaste presidenten Emmanuel Macron gjorde ett officiellt besök på en av RescEU-baserna.

Men även Sverige drar i förlängningen nytta av de här insatserna, menar Markus Green.

– Våra piloter får en erfarenhet av de där extrema situatio-

nerna som vi inte har i Sverige. Det gör dem oerhört mer rustade för svåra situationer i Sverige.

Markus Green tycker att piloterna får för lite flygtid i Sverige.

– Kommunal räddningstjänst behöver få mer vana av flygplan men när vi inte övar eller har skarpa insatser blir det svårt att få den vanan. Därför är det ovärderligt när vi är ute på de internationella uppdragen.

Erfarenheten gör också att det blir lättare den dag Sverige behöver ta emot internationell hjälp.

– Det är oerhört givande att se hur de leder de här stora insatserna, både metod- och ledningsmässigt.

JONAS KLINT

FAKTA

En insats till under sommaren

■ Insatsen i Frankrike följdes efter knappt två veckor av en ny RescEU-insats, den här gången i Belgien, där det brann kraftigt i naturreservatet High Fens. Sverige, genom Myndigheten för civilt försvar, skickade återigen två skopande flygplan för att hjälpa till i skogsbrandsbekämpningen.

■ Sverige har fyra skopande flygplan i den statliga skogsbrandsberedskapen. Två av dem är i år kvalificerade för RescEU.

EU står för huvuddelen av kostnaderna för beredskap och insatser, medan Sverige är värdland för resurserna.

42 000 hektar skogsmark brann i sydvästra Frankrike i slutet av juli. Branden bekämpades bland annat med skopande flygplan.

FOTO: MCF

Svenska piloter arbetade bland annat tillsammans med ett portugisiskt team.

De flygande resurserna var viktiga för att begränsa brandens spridning.

å dykare efter drunkningar

I en intervju med Tjugofyra7 lyfte Petter Gahm då fram faktumet att Borås har räddningsdykare.

– Borås har valt att ha det och det är vi glada för, och den här familjen också, sa han.

Han är själv inte en av brandmännen som uttalat sig om bristen på räddningsdykare i grannlänen, och han betonar att han inte vill kritisera andra. Men när det gäller skillnaden mellan fridykare och räddningsdykare är han bestämd: en räddningsdykare kan göra väldigt mycket större nytta, genom att han eller hon kan jobba länge under ytan utan att behöva gå upp och hämta luft.

– Vi jobbar under helt andra förutsättningar. Räddningsdykare kan söka av ytor systematiskt på ett sätt som inte går att

göra med fridykning.

Om det är en bil som hamnat under vattnet kan räddningsdykare jobba längre med att få ut personer i bilen. Det är också säkrare för dykaren. Förutom lufttuberna kan man även ha luftförsörjning från land, via slang.

– Skulle vi fastna behöver vi inte gå upp till ytan för att få luft utan vi kan lösa problemet nere på plats. Ur arbetsmiljösynpunkt är det säkrare, kopplat till insnärjning och liknande.

Att Jönköping har valt bort räddningsdykare är en fråga om resurser och hårda priori-

Jerker Sturedahl

teringar, säger Jerker Sturedahl, operativ chef på Räddningstjänsten i Jönköping. Det är en organisatoriskt svår fråga att utnyttja effektivt, och den kräver en dyr utbildning och mycket övning, menar han.

– **Jag förstår** åsikten att man vill ha räddningsdykare, vi vill ha rädda så många liv som möjligt. Men insatstiderna blir för långa när det handlar om människor som befinner sig under vattenytan.

Även om man skulle satsa på räddningsdykare så skulle de sannolikt hamna på en heltidsstation, menar Jerker Sturedahl. Det är bara där man kan få till övningsstiden. Därmed vinner man inte så mycket tid om olyckan inträffar långt från heltidsstationen. Vid drunkningen i Gislaved hade dykarna i Borås

ungefär lika långt till platsen som dykare i Jönköping hade haft. Tidsvinsten hade inte blivit stor.

– Det handlar helt enkelt om att vi kan rädda för få liv till en för dyr kostnad.

■ **I Borås räddade dykarna en pojke?**

– Det händer men statistiskt är det tyvärr alldeles för sällan man kan och hinner rädda liv helt enkelt.

– Statistiskt sett sker drunkningar på lite mindre djup, runt bryggor, och om det finns vittnen på stranden kan en fridykare mycket väl hitta den drunknade.

Fridykare finns på alla heltidsstationer i Jönköpings län och de åker med på alla drunkningstillbud.

– Och det finns en ytbärgarorganisation på alla deltidstationer.

I Jönköping planerar man inga förändringar när det gäller räddningsdykare. Däremot är man öppen för att börja använda mer teknik. Sonarer (ekolod) kan göra stor nytta i kombination med fridykare.

– Man har också kommit ganska långt med undervattenrobotar. Det kan också bli intressant för oss. Vi följer utvecklingen.

JONAS KLINT

Fotnot: Ansvarig myndighet, Myndigheten för civilt försvar, har inga riktlinjer om att räddningstjänster ska ha räddningsdykare. Det är upp till varje kommun att bedöma om man vill ha räddningsdykare utifrån faktorer som till exempel riskbild, vilken effekt man vill åstadkomma och vilka resurser man har.

Tiotusentals viktiga byggnader

■ Experter slår fast att tempot i klimatanpassningen måste öka

Stigande havsnivåer gör att samhällsviktig infrastruktur och tiotusentals bostadsbyggnader längs kusterna i Sverige hotas av översvämning.

– Risken ökar, men bebyggelsen minskar inte, säger Mette Lindahl Olsson på Myndigheten för civilt försvar.

■ Hon är chef på sektionen för arbete med naturolyckor och klimatanpassning. Hon är också en av experterna som var med och tog fram Sveriges första nationella klimat- och sårbarhetsanalys (NKSA) som Nationella expertrådet för klimatanpassning presenterade i somras.

Dokumentet på 250 sidor slår bland annat fast att ju mer klimatet förändras, desto svårare

och dyrare blir anpassningen. Det finns alltså all anledning för myndigheter, kommuner och privata fastighetsägare att tänka proaktivt och vidta förebyggande åtgärder.

Men anpassningen går för långsamt, menar expertrådet. Klimatanpassningen i Sverige håller inte jämna steg med riskutvecklingen, skriver de.

När det gäller de stigande havsnivåerna och översvämningsskansen längs kusterna gjorde Dagens Nyheter en granskning utifrån MCF:s översvämningsskarteringar, som visade att tiotusentals bostadsbyggnader hotas av översvämning och att totalt 50 000 byggnader ligger på ställen där det är hög översvämningsskara.

Men det var lågt räknat, menar

ar Mette Lindahl Olsson.

– Då har de bara tittat på de 17 områden som vi har pekat ut enligt översvämningsskarteringen som de mest riskutsatta tätorterna när det gäller översvämning från kusten. Men det finns även andra områden förutom de värsta som kan drabbas.

Hon ser inte många tecken på att byggandet i havsnära lägen minskar.

– Man bygger fast sig mer och mer. Och om mängden bebyggelse ökar i olämpliga lägen minskar ytan för att kunna bygga eller avsätta ytor för skyddsåtgärder.

Så kallad planerad reträtt, att man helt enkelt lämnar översvämningsshotade områden, kommer på sikt att bli nödvändigt på en del håll, menar hon.

Man bygger fast sig
”Om mängden bebyggelse ökar i olämpliga lägen minskar ytan för att kunna bygga eller avsätta ytor för skyddsåtgärder.”

Mette Lindahl Olsson

Men planerad reträtt av befintlig bebyggelse i stor skala är enligt befintlig forskning inte kostnadseffektivt.

– Därför behöver man bygga rätt från början och som alternativ två vidta klimatanpassningsåtgärder för att skydda befintlig bebyggelse.

2018 ändrades plan- och bygglagen så att större hänsyn nu ska tas till klimatrisker vid nybyggande.

– Men den mesta bebyggelsen finns redan. Så man skulle behöva fatta beslut för befintlig bebyggelse, både för hur man får utöka bebyggelse och vem som ansvarar för att vidta skyddsåtgärder.

Mette Lindahl Olsson ser flera positiva exempel på kommuner där man investerar i skydd, som vallar eller ytor som får översvämmas. Två exempel är de skånska, låglänta kustkommunerna Vellinge och Kristianstad som just nu bygger omfattande översvämningsskydd.

Hon nämner även Halmstad som exempel på en kommun där man jobbar proaktivt med att styra var och hur det byggs

Halmstad rustar sig mot höga vatten

HALMSTAD

Halmstad är en av kustkommunerna som nu rustar sig mot översvämningsskara.

Bland annat ska centrum skyddas med ett kajskydd längs Nissan.

Den planerade kostnaden för pågående och planerade projekt är 400 miljoner kronor.

■ Halmstad finns med bland de 26 områden i Sverige med betydande översvämningsskara som Myndigheten för civilt försvar har identifierat.

Halmstads läge långt in i Laholmsbukten gör staden utsatt. Hotet kommer både från det stigande havet och översvämningsskara vid långvariga regn.

Kommunen har valt en försiktighetsprincip i detaljplane-frågor. I översiktsplanen slår man fast att det inte ska byggas i översvämningsskaraområden, om det inte handlar om samhällsviktig verksamhet.

Det har fått konkreta konsekvenser som att privatpersoner inte har fått bygga på vissa platser, och även kommunens egen verksamhet drabbas. Kulturförvaltningen i stadsdelen Söder måste avvecklas på

Den 1,2 kilometer långa vallen är en del av översvämningsskyddet i Getinge.

grund av översvämningsskara. Fastighetens tillfälliga bygglov permanentades inte när kommunen gjorde en översyn av detaljplanen.

– Där fick vi tyvärr säga nej säger Hanna Billmayer, klimatanpassningsstrateg på Halmstads kommun.

Men centrum ligger där det ligger och där flyter Nissan fram, ån som då och då stiger oroväckande mycket. Nu i höst startar projekteringen för ett nytt kajskydd. Det kommer att

se olika ut på olika platser, med hänsyn till de olika områdenas karaktär.

Kommunen strävar efter att klimatanpassningsåtgärderna om möjligt ska ha dubbel nytta. Ett översvämningsskydd blir även en trevlig plats att sitta på, en blomlåda eller ett skydd för gångtrafikanter och cyklister.

– Vår ingång är att skyddet även ska utveckla platsen.

Hanna Billmayer nämner den så kallade Picassoparken

Naturparken fungerar som en fördröjningsåtgärd vid höga flöden.

vid strandpromenaden som exempel.

– Där finns en halvcirkel i sten och tanken är att vi ska arbeta med den formen och använda den i det fysiska skyddet. Det blir någon form av gestaltning som passar in i miljön. På andra avsnitt kan det bli vallar.

– Det pågår också stadsutvecklingsprojekt längs med sträckan. Där tänker vi in översvämningsskydd i byggnationen. Vi kommer att höja marken en bit, upp till 1,20 meter

på högsta delen. Förhoppningsvis kommer det inte att synas så tydligt att det är ett översvämningsskydd utan det ska bli en härlig miljö där man kan umgås och mötas.

Nästa etapp består av skydd längs med den planerade Söderbron och anslutande vägar. Skyddet ska också omfatta ett reningsverk på Västra stranden.

Åtgärderna som är planerade att förverkligas fram till och med 2032 är budgeterade till 400 miljoner kronor. Pengar

der hotas av översvämning

och hur trafikstråk ska utvecklas, sett till klimatriskerna.

– Där har man i sin översiktsplan tittat på var man ska utveckla olika områden i kommunen.

Kommuner har möjlighet att söka bidrag till förebyggande åtgärder mot naturolyckor hos Myndigheten för civilt försvar. Intresset är stort.

– Vi har ett söktryck på 2,4 miljarder för vårt statsbidrag på 500 miljoner per år.

Även om alla fastighetsägare har ett eget ansvar att skydda sin fastighet kommer både kommuner och staten att behöva ta ett större ansvar, i alla fall för de riktigt storaskydd, menar hon.

Det är också rimligt med tanke på att det på många riskutsatta ställen bedrivs samhällsviktig verksamhet.

Mette Lindahl Olsson har varit med och tagit fram Sveriges första nationella klimat- och sårbarhetsanalys.

FOTO: JONAS KLINT

– Men först behöver det inventeras vad som behöver skyddas. Ska man vidta åtgärder mot de stora riskerna ut-

med kusterna har klimatanpassningsutredningen föreslagit att Boverket och dåvarande MSB skulle få uppdrag att kart-

Stort intresse
"Vi har ett söktryck på 2,4 miljarder för vårt statsbidrag på 500 miljoner per år."

Mette Lindahl Olsson

lägga vilka kuststräckor som kan bli mest drabbade och var vi har samhällsviktig verksamhet där staten borde ta ett ansvar. Det har även ett Natoperspektiv. Vissa anläggningar bara måste fungera.

Expertrådet som presenterade den nationella klimat- och sårbarhetsanalysen är utsett av regeringen. Rådet som bildades 2018 består av nio ledamöter och ett sekretariat. I arbetet

med NKSA har närmare 130 experter medverkat.

2022 kom rådet med sin första rapport som innehöll en rad punkter på vad som behöver göras, med huvudbudskapet att takten i klimatanpassningsarbetet behöver öka.

Rådets rapport användes i regeringens klimatanpassningsstrategi 2024. Kopplat till den finns också en handlingsplan som talar om vad som behöver göras inom alla politikområden och i frågor som bland annat rör ras, skred, översvämningar och transporter.

– Så vår analys används i politiken.

I december presenteras rådets andra rapport till regeringen, där klimat- och sårbarhetsanalysen ingår som ett delunderlag.

JONAS KLINT

nflöden

är avsatta i kommunens planer. Kommunen kommer även att söka medel från Myndigheten för civilt försvar och EU.

Att klimatanpassningsåtgärder kan tillföra ett mervärde för invånarna visade kommunen med sitt översvämningsskydd i Getinge.

Sommaren 2014 svämmade Suseån över efter långvarigt kraftigt regnande. Vattnet steg snabbt till tre meter över den normala nivån.

Människor fick evakueras från sina bostäder, kommunens reningsverk och två ställverk slogs ut, gymnastiksalen i en skola översvämmades liksom räddningstjänstens utryckningsvägar.

Översvämningen blev en påminnelse om vad kommunen behöver planera för.

Kommunen och Getinges samhällsförening inledde ett samarbete. Resultatet blev inte bara ett skydd utan även ett populärt rekreationsområde. Där det tidigare bara var åkermark är det i dag en park med en torr-damm, ny våtmark, en brygga, promenadstig, grillplatser, utegym och en lekplats.

– Det har blivit en fantastisk miljö, säger Hanna Billmayer.

Hanna Billmayer, klimatanpassningsstrateg på Halmstads kommun, vid Picassoparken intill Nissan i stadens centrum. Här ska det byggas översvämningsskydd som smälter in fint i miljön.

FOTO: JONAS KLINT

Naturparken utgör en fördröjningsåtgärd vid höga flöden. Området avgränsas längs ena sidan av Suseån och längs den andra av en 1,2 kilometer långvall. Den är gräsbeklädd och smälter fint in i naturmiljön.

– Vi hade turen att det pågick

en utbyggnad av ett industriområde i Getinge vid den här tidpunkten, så vi kunde flytta massor därifrån till vallen. Det var praktiskt och hållbart.

Hela åtgärden med pumpstation, vall med port och reningsdammar för dagvatten blev klar

2018 och kostade 25 miljoner kronor, varav dåvarande Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bidrog med sex miljoner.

Att det var väl investerade pengar fick kommunen bevis för några år senare. Stormen Hans 2023 skapade nästan samma

nivåer i Suseån som 2014. Våtmarksområdet och vallen fungerade som det var tänkt.

– Om vi inte hade haft skyddet hade det här området varit översvämmat. Vi hade klarat en hel del vatten till.

JONAS KLINT

Gamers kan få viktig roll i totalförsvaret

Hur många timmars övning behöver en gamer för att bli en tillräckligt skicklig drö-narpilot?

Det undersöks i ett nytt projekt på Handelshögskolan som leds av svenske e-sportstjärnan Faruk Pita. – Idén är väldigt bra men vi har inget konkret uppdrag att ta hand om de här frågorna än, säger Johan Larsson på Myndigheten för civilt försvar.

■ Flera medier har rapporterat om Handelshögskolans projekt "Gamers som samhällsresurs". Där undersöks om e-sportares färdigheter kan användas för att snabbare utbilda drö-narpiloter och stärka Sveriges civila och militära drö-narförmåga.

Detta har lett till att många

gamers har hört av sig till Myndigheten för civilt försvar för att meddela sitt intresse.

Johan Larsson, samordnare för drö-narfrågor på myndigheten, vill därför vara tydlig med att det inte är förankrat hur och vem som eventuellt ska ta projektet vidare. Än så länge är det Handelshögskolan som själva äger frågan.

Däremot säger Johan Larsson att myndigheten håller på att se över möjligheterna.

– Frågan är bra och intressant, det måste bara finnas en förvaltningsmodell som tar hand om den på ett bra sätt.

Bakgrunden till Handelshögskolans initiativ är erfarenheter från bland annat USA och Ukraina, som pekar på att personer med erfarenhet av e-sport ofta har välutvecklade

I början av september presenterades initiativet för ministern för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin. Bredvid honom står e-sportstjärnan Faruk Pita som leder projektet.

FOTO: HANDELSHÖGSKOLAN

kognitiva och spatiala förmågor som är relevanta för drö-narflygning.

Leder projektet gör Faruk Pita, tidigare professionell Counter-Strike-spelare och numera tränare för Counter-Strike-laget Eyeballers.

– Jag har själv upplevt hur professionell e-sport utvecklar förmågor som snabbt beslutsfattande, precision och rumsuppfattning. Nu vill vi undersöka om den kompetensen

också kan bidra till samhällets beredskap och skapa nya vägar för gamers att använda sina färdigheter där de gör verklig nytta, säger han i ett uttalande på Handelshögskolans webbplats.

I början av september presenterades initiativet för ministern för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin, som uttalade sig positivt i TV4:

– Det är intressant utifrån att man tar en förmåga som finns

i samhället med människor som har en högt upparbetad öga-hand-koordination och tittar hur man kan dra nytta av deras förmåga.

Johan Larsson hälsar att Myndigheten för civilt försvar återkommer när man hunnit se över frågan.

– Det är viktigt att folk inte tror att de kan söka något som inte finns. Men vi har absolut inte stängt dörrarna.

MARIA NORELL

Flera lärdomar i utredning av massskjutningen

Samhällets hantering av massskjutningen på Campus Risbergska i Örebro fungerade relativt väl.

Det konstaterar Myndigheten för civilt försvar som utrett händelsen.

Men det finns förbättringspotential och viktiga lärdomar för framtiden, menar myndigheten.

■ Det var den 4 februari 2025 som en person dödade tio personer på Campus Risbergska i Örebro. Flera skadades allvarligt innan gärningsmannen tog sitt eget liv.

Myndigheten för civilt försvar har utrett samhällets hantering av händelsen. Syftet är att ta tillvara erfarenheter som kan bidra till att stärka förmågan att hantera liknande händelser i framtiden.

Myndigheten konstaterar att Polisen, räddningstjänsten och ambulanssjukvården agerade snabbt och samordnat för att begränsa våldet, omhändertaga skadade och skapa säkerhet i ett mycket komplext och farligt läge.

”Resultatet var inte självklart utan en konsekvens av professionellt agerande, etablerade samverkansformer och förmåga att fatta beslut under extrem press” skriver myndigheten i sin rapport.

Myndigheten konstaterar att utredningen visar att SOS Alarm tidigt identifierade att det rörde sig om en PDV-händelse (pågående dödligt våld) och larmade berörda aktörer.

”Sammantaget framstår det som att aktörerna i hög grad agerade i enlighet med de roller och uppgifter som beskrivs i vägledningen och gällande planer och rutiner i den inledande omedelbara fasen. Det är också sannolikt att polisens ingripande och skolans inrymning och utrymning har räddat liv.”

Myndigheten identifierar också utvecklingsområden. Bland annat bör rådande rutiner och planer för att omhänderta skadade vid PDV utvecklas. Ytterligare utveckling behövs också bland annat i situationer där enskilda inte har fått

FOTO: JONAS KLINT/ARKIV

Myndigheten för civilt försvar konstaterar att Polisen, räddningstjänsten och ambulanssjukvården agerade snabbt och samordnat.

det krisstöd de har varit i behov av samt då samverkan mellan aktörer inte har fungerat tillfredsställande.

Flera av dem som deltog i insatsen uppfattar också att sjukvårdsinsatserna tog lång tid. Personer inom räddningstjänsten beskriver att de hade förväntat sig att kunna gå in i byggnaden, även om platsen ännu inte var helt säkrad. Flera menar också att det finns ett behov av utvecklade arbetssätt för hur skadade kan

omhändertas i tidiga faser av PDV-händelser.

Även polisens utvärdering lyfter behovet av att stärka förmågan att ta hand om skadade. Samtidigt som vägledningen för samverkan vid PDV i publik miljö innehåller en definition av begreppet ”tillräckligt säkert” efterlyser flera respondenter en tydligare definition av begreppet.

Samverkan på centralen Seglet fungerade i stort väl och bi-

drogtill en samlad lägesbild, men den försvårades av att Polisens stab inte var samlokaliserad.

”Samtidigt fanns förståelse för polisens bedömning att stanna i polishuset, vilket illustrerar hur tidskritiska beslut ibland måste prioriteras framför optimala samverkansstrukturer.”

Myndigheten för civilt försvar menar att händelsen på Risbergska visar att samverkan påverkas negativt när det inte finns tillräcklig kunskap om andra organisationers ansvar och roller. En gemensam kunskap om ansvar och roller är en viktig förutsättning för att förbättra samverkan vid framtida händelser. I vissa fall gällande både den egna organisationens ansvar och roller, och andra organisationer.

Flera av de som svarat i undersökningen har uppgett att en fungerande samverkan i vardagen var en viktig grund för samverkan vid våldsdådet. Närhetsprincipen ses som en viktig framgångsfaktor, där etablerade relationer stärker samverkan.

JONAS KLINT

Unik satsning har räddat liv

15 sekunder efter larm om hjärtstopp i Borås, flög en drönare i väg med en hjärtstartare.

Tack vare den och rådgä privatpersoner kunde en mans liv räddas.

– Satsningen på drönare i akutsjukvården är världsunik, säger Mats Sällström, vd på bolaget Everdrone.

■ Tjugofyra7 har tidigare skrivit om forskningsförsöken i Västra Götalandsregionen där luftburna hjärtstartare skickats ut.

Sedan i våras är drönare med hjärtstartare en integrerad del i larmkedjan. Västra Götalandsregionen blev därmed först i världen att införa drönarsystem i skarp drift inom prehospital akutsjukvård.

Vid ett samtal till SOS Alarm om hjärtstopp kopplas Sjukvårdens larmcentral in i samtalet. Har hjärtstoppet skett inom ett område som täcks av drönare går även en signal till en drönarstation. Om drönaren bedöms kunna nå fram före ambulansen skickas den i väg parallellt.

Bara 15-20 sekunder efter larmet öppnas hangarportarna och drönaren lyfter.

– Själva flygningen till och från platsen är helt automatiserad, men vid leveransögonblicket är det viktigt med en kompetent fjärrpilot. Det är en unik flygoperation på det sättet: piloten ska på bara några sekunder ställa om till att befinna sig mitt i ett utlarmningsuppdrag, på en destination som är i princip okänd. Den kan vara folktom eller full med folk, det kan finnas biltrafik eller andra typer av hinder och omständigheter som inte framgår av kartor, säger Mats Sällström, vd på svenska healthtech-bolaget Everdrone som står bakom tekniken.

Drönaren flyger på 65 meters höjd – tillräckligt högt för att undvika markhinder utan att addera allt för mycket tid. Framme på platsen går den ner till 30 meter och hjärtstartaren vinschas ner.

Vid den lyckade insatsen i Borås i juli gick allt enligt plan. Privatpersoner på platsen, som svarat på larmet genom appen Sms-livräddare, utförde först hjärt-lungräddning på den drabbade mannen i 60-årsåldern, och anslöt sedan hjärtstartaren enligt in-

Mats Sällström på Everdrone visar upp en drönare som används för att snabbt flyga ut hjärtstartare. Förutom flera drönarspecifika utbildningar har fjärrpiloterna i många fall utbildning inom det bemannade flyget.

FOTO: EVERDRONE

struktioner från larmoperatören.

– Genom en kamera på drönaren levererar vi också en högkvalitativ lägesbild till larmoperatören på Sjukvårdens larmcentral, som av integritetsskäl är den enda som kan kontrollera och styra kameran. Att de kan se vad som faktiskt händer skapar en unik möjlighet, både under insats och för framtida forskning.

Drönaren var enligt regionen framme flera minuter innan både ambulansen och brandmännen från Södra Älvsborgs räddningstjänstförbund. När räddningspersonalen anlände fortsatte de den medicinska behandlingen.

– I Boråsområdet visar våra mätningar att en drönare i genomsnitt kan vara på plats inom 3-3,5 minuter, medan en ambulans i genomsnitt behöver 7-8 minuter för att nå patienten, säger Younis Khalid, regionområdeschef för Prehospital verksamhet på Regionhälsan i Västra Götalandsregionen, där Sjukvårdens larmcentral ingår.

Plötsligt hjärtstopp är ett av de mest tidskritiska tillstånden inom sjukvården. Younis Khalid lägger till att varje sekund

Hjärtstartaren vinschas ner från 30 meters höjd.

gör stor skillnad och att insatsen i Borås är ett utmärkt och glädjande exempel på hur samspillet mellan alla inblandade ledde till en lyckad utgång.

Det svenska drönarsystemet har väckt stor uppmärksamhet internationellt.

Mats Sällström tror att intresset beror på en kombination av att konceptet är enkelt att förstå – drönare och hjärtstartare finns redan – samtidigt som det är superkomplex att utveckla och implementera tekniken i en riktig larmkedja.

– Det unika ligger i att vi har sytt ihop helheten. Vi brukar säga att vi bygger en helt ny kategori av akutsjukvård, som ger våra kunder möjlighet att operera i ett tidsfönster där de tidi-

gare inte kunnat agera alls, säger han och drar paralleller till ambulanshelikopterns utveckling.

Everdrone har nu börjat flyga ut hjärtstartare i samarbete med akutsjukvården på två platser i Frankrike, och regulatoriska processer pågår i Storbritannien. Under hösten kommer Region Stockholm bli den andra svenska regionen att införa systemet.

Västra Götalandsregionen undersöker dessutom fler användningsområden för drönare, bland annat transport av

prover och läkemedel i Göteborgs skärgård.

Mats Sällström berättar att blödarstoppskit, adrenalinen-pen-nor och naloxon för att hantera opioidöverdoser är exempel på möjligheter som håller på att utvecklas och utvärderas tillsammans med kunderna.

– Vi ser att antalet möjliga tillämpningar av systemet bara kommer öka. Det finns ingen anledning att tro att det här inte kommer finnas i princip var-enda akutsjukvårdsorganisation i hela världen i framtiden.

MARIA NORELL

FAKTA

Drone emergency medical services

- Under våren och sommaren 2026 togs Everdrones nya operativa system för Drone emergency medical service (DEMS) i drift i Västra Götalandsregionen.
- Forskningsprojekt pågår sedan 2019 som ett samarbete mellan regionen, Karolinska Institutet, SOS Alarm och Everdrone.
- Everdrones DEMS-system omfattar en skräddarsydd drönare för akutmedicinska insatser, en specialiserad flygorganisation med erforderliga regulatoriska tillstånd samt integration i larmkedjan.

- Sex drönarbaser finns i Västra Götalandsregionen: Vänersborg, Uddevalla, Trollhättan, Mölndal, Skövde och Borås.
- Täcker 15 % av regionens invånare, drygt 300 000 personer.
- Levererar hjärtstartare och lägesbild.
- Syftet är att minska tiden till insats med hjärtstartare vid misstänkt hjärtstopp och ge situationsförståelse vid skadeplats.
- Fler installationer finns i Frankrike (aktiv) och Region Stockholm (hösten 2026).

"En brandman som överlev

KYJIV • En missil slog ner 200 meter från en pågående räddningsinsats och vid flera tillfällen har brandstationen skadats i attacker.

– Det svåraste är att samla sig och göra sitt jobb när ett område där din fru, dina barn eller föräldrar befinner sig attackeras, säger Maxim Marchuk, brandstationschef i centrala Kyjiv.

■ Han minns tydligt när kriget kom till den ukrainska huvudstaden, hur han låg hemma och sov och vaknade av en stor explosion. Först förstod han ingenting.

– Vi hade hört gång på gång att det var risk för fullskaligt krig. På jobbet hade vi förberett oss genom att kontrollera utrustning och gå igenom olika scenarion för hur händelserna skulle kunna utvecklas. Men fram tills att det inträffade var det ändå ingen som trodde att det faktiskt skulle ske.

Skrot från den där allra första explosionen i Kyjiv föll ner bara ett par hundra meter från brandstationen där han jobbar. Maxim Marchuk förvarar en del av skrotet i ett vitrinskåp på sitt kontor och tar fram en grå metallbit med vassa kanter för att visa.

– För mig och min personal symboliserar bitarna gränsen mellan liv och död. När man tittar på dem kommer man ihåg varje utmaning, varje risk vi utsatts för. Det är en påminnelse om vad vi kämpar emot.

Under krigets första dagar var det inte självklart hur arbetet skulle organiseras, och räddningstjänsten har tvingats lära sig mycket nytt. Bland annat hur man jobbar bland delar av missiler, hur man hantear drönare på bästa sätt samt hur man kan rädda människor medan det pågår hot från luften.

Det sistnämnda handlar inte bara om att rädda civila, utan också sig själva. Upprepade attacker under insatserna, så kallade double taps, är vanligt förekommande. När räddningstjänsten larmas ut får de alltid koordinater till närmaste skydd. Det finns även skyddsrum på brandstationerna.

– Vi letar alltid efter platser där vi tillsammans med civila, och ibland även polis och sjukvårdspersonal, kan gömma oss och vänta ut upprepade attacker. Det är ett stort ansvar att ha, vi är konstant på helspänn.

Knappt hinner han avsluta meningen förrän flyglarmet

När översättningen strular skriver stationschefen ner sina kon-taktuppgifter så Tjugofyra7:s reporter kan ställa följdfrågor vid ett senare tillfälle.

FOTO: MADELEINE FILANDER

Skrot från den allra första explosionen i Kyjiv föll ner bara ett par hundra meter från brandstationen.

FOTO: MAXIM MARCHUK

ljuder. Maxim Marchuk kontrollerar direkt i mobilen vad som är på gång.

– Drönare. De är en bit bort så vi kan sitta kvar här på kontoret. Men om de kommer för nära behöver vi gå ner i skyddsrummet, varnar han med lugn röst.

Så nära kommer drönarna inte – men ändå tillräckligt nära för att sätta lite käppar i hjulet. På grund av ett missförstånd har tolken inte dykt upp, så intervjun genomförs med hjälp av en översättningsapp i telefonen. Lite tidskrävande men det fungerar till en början – tills de ryska drönarna kommer.

För att störa ut dem använ-

der Ukraina så kallade elektронiska motmedel, som ofta även gör att mobilnät, GPS och mobilt internet störs eller helt försvinner.

– För civila är detta ett problem, men vi som räddningstjänst är förberedda och byter omedelbart till reservkanaler. Alla operativa kartor och rutter finns även i pappersformat, förklarar han.

Efter en lång stunds krånglande med appen lyckas vi till slut fortsätta intervjun.

Stationschefen beskriver en händelse nära tunnelbanestationen Teremki, där en hyperpersonisk Zircon-missil träffat ett lägenhetshus. Hypersoniska

missiler kan färdas fem gånger snabbare än ljudets hastighet och sägs vara nästan omöjliga att skjuta ner.

– Det var många offer, men jag minns särskilt hur en pappa kom ut med ett litet barn i famnen. Han var täckt av blod, grät och skrek. Mannen bad oss hjälpa hans fru som inte kunnat ta sig ut ur lägenheten. Senare behövde jag meddela att hans hustru hade dött därinne.

Maxim Marchuk berättar även om helgen som precis passerat vid intervjutillfället, och som Tjugofyra7 rapporterade om i förra numret. Natten till den 24 maj inträffade en av de dittills största ryska attackerna, där svärmar av shahed-drönare kombinerades med missiler.

Räddningstjänsten hade fått information om ett ökat hot. När attackerna drog i gång ordentligt vid midnatt befann sig personalen i skyddsrum.

– Ingen sov och vi hörde hur brandstationen gång på gång träffades av nedfallande skrot. Som tur var skadades ingen personal.

Han säger att alla var väldigt rädda eftersom det flög missiler från alla håll och att medarbetarna höll på med sina telefoner konstant.

– En räddningsarbetare är ingen robot. När du åker ut för att släcka en brand, och explosioner hörs över staden och du vet att Kyjiv just då attackeras med missiler i ett område där din fru, dina barn eller föräldrar befinner sig – då är den psykiska påfrestningen enorm. Det svåraste är att samla sig, kavla upp ärmarna och göra sitt jobb.

På stationen organiserades arbetet som så att en del anställda tog med sina familjer till säkra platser, medan huvuddelen av personalen var i beredskap. Sedan byttes de av undan för undan.

– Vi var tvungna att släcka stora bränder, samtidigt rensa rasmassor och leta efter människor under dem, med

Maxim Marchuk är brandstationschef det kunde bli krig.

vetskapen om att fiendens drönare fortfarande var i luften ovanför oss och vi kunde bli mål för beskjutning.

En annan gång Maxim Marchuk varit rejält rädd på jobbet var när de släckte en brand efter en ballistisk missil och flyglarmet började tjuta igen. 200 meter från brandmännen slog en ny ballistisk missil ner. Den gången blev dessutom brandstationen värre skadad av tryckvågor och nedfallande skrot, liksom en av deras brandbilar.

– Som tur var hade den mesta av personalen tagit skydd. De som inte gjorde det fick några mindre skador och

er kan rädda tusentals”

i Kyjiv och delar med sig av sin verklighet. Han berättar att det var en barndomsdröm att bli brandman men att han aldrig hade trott att

FOTO: MADELEINE FILANDER

skärsår. Tack gode gud, för det hade kunnat gå så mycket värre.

Det främsta rådet stationschefen vill skicka med till svenska kollegor är vikten av att stanna i skydd så länge det krävs.

– En brandman som överlever kan rädda hundratals civila i ett krig, kanske till och med tusentals!

Andra råd är egna ficklampor, extra batteri och lättvikts-handskar, att kontrollera all utrustning noggrant med tanke på strålning och kemikalier, och att se till att allt som behöver laddas alltid är fulladdat.

Han förklarar att de ukrainska brandmännen måste jobba

i tyngre skyddsvästar och hjälmar hela tiden. Det tillför ytterligare cirka 15 kilo på utrustningen. Lägg dessutom till räddningsutrustning, slangar och så vidare, och de kan behöva bära på 50 kilo under insatserna.

– Enligt mig är utrustningens tyngd bland det svåraste att hantera. Det – och den moraliska och psykologiska motståndskraften både hos personalen och befolkningen. Kriget är ett maraton av utmattning. I början fanns adrenalinet, men när du har jobbat i årtal under konstant stress, nattliga flyglarm, förstörda hem och transport av döda kroppar visar det sig som emotionell utbrändhet, stark ångest och ackumulerat

trötthetssyndrom (en sjukdom som kännetecknas av långvarig utmattning). Det blir svårare för människor att slappna av även under ledigheterna.

Samtidigt betonar han att huvudkontoret ständigt arbetar med personalens psykiska hälsa, både genom debriefing direkt på skadeplats samt genom avlastningsarbete, övningar och individuella konsultationer.

– Dessutom stöttar vi varandra på avdelningen. Om vi ser en kollega som håller på att “slockna” ger vi denna tid att vila eller en förflyttning till mindre belastade områden.

När Tjugofyra7:s utsän-

da återvänt till Sverige svarar Maxim Marchuk på följdfrågor via en krypterad app. En dag skickar han en film på ett gäng brandmän som med stora leenden sitter på huk bredvid en långhårig, rödbrun katt.

”Katten hjälper oss också att hantera den psykiska belastningen”, står det i meddelandet.

Under den gångna sommaren har attackerna mot Kyjiv intensifierats rejält. Kombinerade robot- och drönarattacker har blivit vardag.

Maxim Marchuk beskriver sommaren som ett enda oavbrutet skift, där utmaningarna inte mättes i timmar utan dagar i sträck.

– Vår enhet har jobbat på

FAKTA

Siffror från kriget

Hittills har den ukrainska räddningstjänsten:

- släckt över 35 000 krigsrelaterade bränder
- räddat 2 260 personer vid dessa bränder
- nedmonterat 3 146 förstörda byggnader
- besiktat 197 758 hektar
- röjt 655 230 explosiva enheter
- levererat 187 535 ton dricksvatten
- levererat 14 778 ton mat
- evakuerat 5 763 personer från områden med strider.

I dessa insatser har:

- 116 räddningsarbetare dött
- 622 räddningsarbetare skadats
- 1 756 olika räddningsutrustningar förstörts
- 477 brandstationer förstörts.

Ukrainska räddningstjänstens största utmaningar:

- ökat hot mot personalen
- skador/förstörelse på kritisk infrastruktur
- brist på kommunikation
- begränsad tillgång till drabbade områden
- nya typer av bränder och hot
- svårigheter med organisering och effektiv koordinering.

Källa: State Emergency Service of Ukraine, Sesu. Siffror från mitten av maj.

■ Tjugofyra7 har tidigare använt stavningen Kiev. Mynligheten för civilt försvar följer nu Utrikesdepartementets beslut att använda de ukrainska namnformerna för ukrainska städer och geografiska områden, därav stavningen Kyjiv.

gränsen av vad som är möjligt.

■ Vad får dig att orka fortsätta?

– Framförallt känslan av ansvar. För mitt team, för civila som väntar på vår hjälp – och för vilka den röda brandbilen är det sista hoppet.

– Det är också tron på vår seger och de goda exemplen som mina kollegor visar. När jag ser deras trötta men beslutsamma ögon efter 24 timmar av helvete vid en brand, när vi drar ut en levande person eller ett räddat husdjur ur rasmassorna – det ger en sådan kraft. Vi är på vår egen mark, vi försvarar vårt hem och vi har ingen annan väg än att hålla linjen.

MARIA NORELL

Farliga ämnen allt vanligare

■ Myndigheten för civilt försvar stöttar Ukrainas räddningstjänst på området

Här utbildas ukrainska instruktörer i hur man använder en gasdetektor vid insats. Utbildningen i taktiskt arbete vid kemolyckor var två veckor lång och innehöll riskbedömning, scenarioövningar, skyddsutrustning och personsanering.

FOTO: ANNA OSNADCHUCK

KYJIV

Farliga ämnen har blivit allt vanligare i Rysslands krigföring mot Ukraina.

Myndigheten för civilt försvar stöttar den ukrainska räddningstjänsten på området.

– Det känns fint att kunna hjälpa till med saker vi är bra på, säger Pär Nordstrand, utbildningsansvarig i projektet.

■ När den fullskaliga invasionen startade fick räddningstjänsten i Ukraina väldigt snabbt bygga upp både sök-, räddnings- och ammunitionsröjningsförmågan.

Pär Nordstrand upplever att farliga ämnen (CBRN) hamnade lite på efterkälken.

– Men undan för undan såg de hur problemen med kemikalieutsläpp och liknande växte.

Orsakerna kan vara både angrepp mot industriella anläggningar och användning av CBRN-vapen. Exempel på det sistnämnda är utarmat uran i missiler, och drönare där flaskor med kemikalier tejpsats fast med syftet att smutsa ner marken och försvåra röjningsarbetet.

På grund av luckor på området sökte man hjälp hos Myndigheten för civilt försvar, som i ett treårigt projekt stöttar med både kunskap och materiel.

En handlingsplan i tre delar togs fram. Del ett, som är klar, är en standardprocedur som ger den lokala räddningstjänsten stöd i hur man kan jobba säkrare och effektivare på skadaplatsen.

Det kan handla om hur gasdetektorer används, val av skyddsutrustning eller hur man med enkla medel begränsar utsläpp. Fokus ligger på livräddning och initiala, skadebegränsande åtgärder innan specialresurser kommer på plats.

– Det är den största grejen vi har åstadkommit. Det låter kanske inte så coolt att vi har tagit fram ett dokument, men det blir väldigt styrande och påverkar hela landets räddningstjänst.

För att kunna genomföra de nya procedurerna krävs materiel, något det är stor brist på inom CBRN-området i Ukraina, framförallt på lokal nivå. Del två av handlingsplanen handlar om detta.

i krigsföringen

Innan året är slut kommer Myndigheten för civilt försvar ha levererat multigasdetektorer till nästan alla brandstationer i Ukraina. Detektorerna kan känna av om det är en explosiv miljö, om det är syrefattigt eller finns andra farliga kemikalier i luften.

Även enklare saker som skyddsdräkter, skyddshandskar och gummistövlar har skänkts till åtta av de 25 oblasterna (regionerna).

– Det gör att brandmännen som är först på plats kan jobba betydligt säkrare för att rädda liv.

Just nu håller Myndigheten för civilt försvar dessutom på att upphandla kemcontainrar som ska levereras till våren. Förebilden är förstärkningsresurserna inom CBRN som finns på fem platser i Sverige.

– Ambitionen är att det ska bli minst två containrar med materiel till de nationella CBRN-enheterna i Ukraina, som ska kunna stötta när de lokala eller regionala resurserna inte räcker till. De kommer vara anpassade efter ukrainska förutsättningar och innehålla ännu fler prylar än de svenska.

Projektets tredje del är utbildning. Pär Nordstrand berättar att det finns många exempel på hur materiel done-rats men inte använts eftersom Ukraina saknat förmågan att använda dem operativt.

För att undvika ett liknande scenario har han och kollegorna utbildat 24 instruktörer i taktiskt arbete vid kemolyckor.

– De ska i sin tur utbilda befälen på samtliga brandstationer i åtta oblaster. Dessutom har vi kört en utbildning i hur man kalibrerar och underhåller gasdetektorerna, vilket är ganska avancerat.

Nu under hösten tas det också fram ett utbildningspaket för kemcontainrarna. Det kommer innehålla både tekniska delar – hur man kopplar ihop system, vilka knappar man trycker på – och taktisk tillämpning vid till exempel en transportolycka eller en olycka på en kemindustri.

– Ukrainarna är duktiga på indikering och sanering, men för de skadeavhjälpande åt-

FOTO: ANNA OSNADCHUCK

”Ukrainarna är duktiga på indikering och sanering, men för de skadeavhjälpande åtgärderna däremellan saknas både utrustning och kunskap. Och eftersom vi i Sverige är duktiga på det, känns det bra att kunna hjälpa till”, säger Pär Nordstrand.

gårderna däremellan saknas både utrustning och kunskap. Och eftersom vi i Sverige är duktiga på det, känns det bra att kunna hjälpa till.

När det gäller lärdomar som Sverige kan dra från Ukraina lyfter Pär Nordstrand fram ukrainarnas förmåga att snabbt ställa om. Det händer hela tiden nya saker man inte är van vid, vilket gör att räddningstjänsten behöver hitta nya sätt att jobba på.

– Som ett exempel började ryssarna skjuta systematiskt mot livsmedelslager av olika slag för en tid sedan, tänk Icas eller Coops centrallager – stora kylanläggningar där det läckte ut ammoniak och andra farliga ämnen. Då uppstod

plötsligt CBRN-händelser på platser som man inte hade föreställt sig och strategierna behövde ändras. Vid en vanlig kemolycka läcker det ofta bara på ett ställe – efter en explosion kan det läcka på mer än 20 ställen. Så det är viktigt med en förändringsbenägenhet i organisationen.

Medvetet användande av kemikalier i krig är förbjudet enligt FN:s konvention om kemvapenförbud. Räddningstjänsten har därför behov av att kunna ta prover, skicka till labb och registrera för krigsbrott.

– Det är en aspekt man kanske inte tänker på här, men som är viktig att ha med sig.

MARIA NORELL

FAKTA

Mars-projektet

- Projektet Mars (Mine Action and Rescue Service) är ett treårigt projekt som finansieras av Sida.
- Projektet innehåller en del som riktar sig mot räddningstjänsten i Ukraina. Det handlar dels om materielstöd inom CBRN-området och dels om kapacitetsutvecklingsstöd inom EU:s civilskyddsmekanism med stort fokus på Ukrainas EU-närmande.
- Den andra delen handlar om stöd till ukrainska myndigheter inom minhantering.
- Projektledningen sker från Sverige men Myndigheten för civilt försvar har även utsänd personal i Ukraina.

FAKTA

CBRN

- CBRN (Chemical, biological, radiological and nuclear) är den internationella förkortningen för kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen.
- Ibland används också termen CBRNE, där bokstaven e står för explosiva ämnen.
- Vid kemikalieolyckor och händelser inom ramen för CBRN kan den svenska räddningstjänsten och andra myndigheter behöva stöd med kunskap och avancerad utrustning. Myndigheten för civilt försvar kan stödja med materiel och särskilt utbildad personal när de regionala resurserna inte räcker till.

Betala viktiga varor med kort offline

Sedan den 1 juli i år finns utökade möjligheter att betala med kort offline vid köp av livsnödvändiga varor.

– Genom att se till att kortbetalningar fungerar även vid störningar och avbrott i datakommunikationen ökar vi beredskapen betydligt, säger riksbankschef Erik Thedéen.

■ Åtgärden bygger på en överenskommelse mellan Riksbanken och marknadsaktörer. Under det gångna året har aktörerna genomfört de tekniska och regelmässiga åtgärderna som krävs för att möjliggöra förändringen.

– Ett motståndskraftigt betalningssystem förutsätter att alla aktörer inom systemet tar ansvar. I detta arbete vill vi rikta ett särskilt tack till marknaden för ett aktivt och konstruktivt samarbete, säger Erik Thedéen i ett pressmeddelande.

Offlinefunktionen fungerar för köp av livsnödvändiga varor, såsom livsmedel, läkemedel och drivmedel vid bemannade stationer. Funktionen kan användas när datakommu-

nikation saknas, exempelvis vid allvarliga störningar, cyberattacker, fredstida kriser eller vid höjd beredskap. Funktionen fungerar endast för fysiska kort i kombination med pinkod.

Nästa steg är att under året utreda förutsättningarna för offline-funktionalitet för betaltjänsten Swish.

FAKTA

Dessa aktörer ingår

I överenskommelsen om utökade möjligheter till offlinebetalningar med kort ingår för närvarande

- **Kortutgivare:** Danske Bank, Handelsbanken, Ica Banken, Länsförsäkringar Bank, Nordea, SEB, Swedbank.
- **Kortnätverk:** Visa, Mastercard.
- **Kortinlösare:** Adyen, Nets, Swedbank Pay, Worldline.
- **Representanter från handeln och drivmedelsföretagen:** Apoteket, Axfood, Coop, Apoteket Hjärtat, Ica, Svensk Handel och Drivkraft Sverige.

Offlinefunktionen kan även finnas i begränsad utsträckning i kort från andra utgivare som är anslutna till Visa och Mastercard.

Källa: Riksbank.se

Offlinefunktionen fungerar för köp av livsnödvändiga varor, såsom livsmedel, läkemedel och drivmedel vid bemannade stationer.

FOTO: JOHNER

Matbutiker övar med mobil reservkraft

■ Vad gör en livsmedelsbutik om elen försvinner i flera dygn? Vad händer med betalkassor, kylar, frysar och varuleveranser om det ordinarie elnätet slås ut vid kris, höjd beredskap eller i värsta fall krig?

Under hösten genomför Livsmedelsverket tillsammans med livsmedelsbutiker i Töreboda, Strömsund och Karlshamn samt Länsstyrelsen i Blekinge praktiska funk-

tionsövningar med mobil reservkraft. Under övningarna testar och övar man på hur en butik kan hållas i drift när ordinarie elförsörjning inte är tillgänglig.

Under 2025 köpte Livsmedelsverket in tolv mobila reservkraftaggregat. Samtidigt fick 35 livsmedelsbutiker ekonomiskt stöd för att installera ett reservkraftsintag som gör det möjligt att koppla in och använda ett aggregat.

Peter har släckt 500 skogsbränder

FILIPSTAD

500 skogsbränder – från små till landets allra största.

Det har Peter Karlsson, stationschef i Filipstad, varit med och bekämpat.

– Viktigast är att dra på ordentligt med resurser redan från början, säger Skogsbrandskungen – ett epitet han fått av kollegorna i branschen.

■ För lyckligt lottade kan arbetsplatsen kännas som hemma.

Men för Peter Karlsson är brandstationen i Filipstad hemma på ett mer bokstavligt sätt.

Han växte upp i en lägenhet ovanpå brandstationen, där hans pappa var styrkeledare. Redan som tioåring började Peter tvätta slangar nere i källaren, och ett karriärval bortom räddningstjänsten fanns aldrig på kartan.

– Jag började som deltidsbrandman 1978, som 17-åring. Då gick jag i skolan men fick dispens. Jag hade inte ens körkort men på den tiden fick man ändå sitta i baksätet de första åren, berättar han.

Ända sedan dess har han skrivit ner alla larm han åkt ut på: datum, ort och larmtyp.

Först med papper och penna, numera digitalt.

I alla år har han varit kvar på räddningstjänsten i Filipstad, sedan 1985 som heltidare och sedan 2011 som stationschef. Han är också chef för deltidsstationerna i Bergslagens räddningstjänst.

Under den gångna sommaren bockade Peter Karlsson av skogsbrand nummer 500 och går nu under epitetet Skogsbrandskungen.

– Den 500:e skogsbranden var i Hällefors. Inget märkvärdigt, bara en hektar, men likväl en skogsbrand.

Genom åren har små och mellanstora skogsbränder blandats med Sveriges allra största.

Enbart den varma och torra sommaren 2018 blev det 28 stycken för Peters del. Tre av dem var de största skogsbränderna han upplevt i Värmland: Den 28 maj började det brinna i Asphyttan, Filipstad; den 9 juni i Björneborg och den 1 juli i Ekshärad. Samtliga bränder var på vardera cirka 350 hektar.

– Jag tycker att vi löste alla tre bränderna på ett väldigt bra sätt, med duktiga brandmän och befäl som var vana skogsbränder. Vi lyckades rädda hotade fastigheter, mycket tack

Helikopterbrist

”Vi tog dit tre, fyra stationer som bara stod och dränkte en skogsdunge som låg innan byn. Sedan såg vi hur branden kom och ’ppfft’, gick ner och stannade där.”

Peter Karlsson, stationschef

vare två militära helikoptrar som gjorde ett jättejobb i Asphyttan.

Där sträckte sig branden sex kilometer längs järnvägen.

– Vi hade över tre mil slang i skogen och fick använda sexhjulning för att ta oss fram. Alla stationer i Bergslagens räddningstjänst var med plus Karlstad, Molkom och Hagfors, Hemvärnet och andra frivilliga resurser.

Orsaken till branden, och flera andra bränder längs samma banvall den sommaren, var gnistor från statligt ägda Green Cargo-tåg. Landsbygdsminister Sven-Erik Bucht besökte Filipstad och tackade för släckinsatserna, och kort därefter plockades vagntypen bort.

Enligt dåvarande MSB vållade tåg totalt 237 bränder i Sverige under 2018.

– Numera är det inte lika många bränder längs järnvägen, även om det brukar uppstå någon liten varje år.

I Ekshärad tvingades räddningstjänsten utrymma en hel by med 35 fastigheter. Eftersom det brann praktiskt tagit i hela landet var det slut på helikoptrar.

– Vi tog dit tre, fyra stationer som bara stod och dränkte en skogsdunge som låg innan byn. Sedan såg vi hur branden kom och ”ppfft”, gick ner och stannade där.

Strax efteråt begav sig Peter Karlsson till Älvdalen som insatschef vid den 3 500 hektar stora skogsbranden i Trängslet. Någon semester hanns inte med den sommaren...

Fyra år tidigare hade han även hjälpt till vid skogsbranden i Västmanland, den hittills största skogsbranden vårt land sett i modern tid. Totalt brann 14 000 hektar.

Branden orsakades av en gnista från en skogsmaskin, vilket precis som blixtnedslag är en vanlig brandorsak.

– Flera av de stora bränderna vi haft i landet har varit återantändningar efter att räddningstjänsten lämnat för tidigt. Min erfarenhet är att man slarvar med att släcka från kanten och in.

För att minimera risken för återantändningar har Peter Karlsson tagit fram en checklista som är anamnad av räddningsregion Bergslagen, och som ska användas när räddningstjänsten avslutar insatsen och lämnar över till markägaren för bevakning.

Sedan 15 år tillbaka hjälper han även Myndigheten för civilt försvar med skogsbrandsfrågor. Just nu deltar han i arbetet med att ta fram en webbkurs

som vänder sig till räddningstjänstpersonal som har ledningsroller vid skogsbränder.

Efter skogsbrandssommaren 2018 kom ett politiskt krav på att alla räddningstjänster

Peter Karlsson följer alltid med upp i helikoptern för lägesbild.

2024 inträffade landets två största skogsbränder i Filipstads kommun. Den ena var den här på Brattforsheden, den andra var branden i Nykroppa som avbildats på tårten.

FOTO: PETER KARLSSON

I juli ryckte Peter Karlsson, även känd som Peter Brandslang och Skogsbrandskungen, ut på sin 500:e skogsbrand. Sedan dess har det blivit några till.

FOTO: MARIA NORELL

skulle ingå i ett enhetligt ledningssystem som klarar stora, komplexa och flera samtidigt pågående händelser. Peter Karlsson kan tydligt se ett före och efter.

– Räddningsregionerna är en trygghet. De innebär fler personer på plats vid en händelse. Och i och med att det numera kommer ut flygande resurser i ett tidigt skede och respektive rädd-

ningschef inte behöver titta på kontot vad en helikopter kostar, så tror jag inte att det kommer bli lika stora bränder igen. Han nämner flera gånger vikten av att skaffa sig en bra

lägesbild vid skogsbränder och tycker att det ska vara lag på att räddningsledaren följer med upp i en helikopter för detta. – Det är inte alltid du ska hålla vatten där det brinner mest. Från luften kanske du ser andra saker som är hotade, som byggnader eller elledningar. Så ta ner en helikopter, följ med upp och se hur det ser ut.

Den största skillnaden nu, mot i början av hans karriär, är att det oftare dras på mer från början. – Säg att skogsbrandsflyget har upptäckt en brand som är 100x100 meter, med en framkörningstid på kanske 20, 30 minuter. Då måste även de som sitter på SOS Alarm och räddningsledningssystemen förstå att den här branden kanske kommer vara 200x300 meter när räddningstjänsten kommer fram, och lägga på resurser för det också. – Även de som larmar ut behöver ha koll på prognoserna – vad har vi för värden i dag, för vind, vad är det för skog som brinner? Det är bättre att dra på ordentligt från början och backa hem i stället. Och det tycker jag har blivit mycket,

Upp i luften
”Det är inte alltid du ska hålla vatten där det brinner mest. Från luften kanske du ser andra saker som är hotade, som byggnader eller elledningar.”

Peter Karlsson, stationschef

mycket bättre mot hur det var förut. Lägenheterna ovanpå brandstationen i Filipstad är sedan länge omvandlade till kontor. Numera bor Skogsbrandskungen i ett hus i skogen, där han gärna ägnar tid åt att plocka svamp och lingon. Jobba planerar han att göra i två år till. – Sedan hoppas jag få till en bok om mina erfarenheter, jag har redan börjat skriva några sidor. Den ska heta Mitt liv i räddningstjänsten.

MARIA NORELL

RÅD

Minneslista för räddningsledaren

Peter Karlssons minneslista för räddningsledaren vid skogsbrand:

- Ta kontakt med anmälaren/inringaren innan du åker ut för att få så mycket info som möjligt.
- Ta varje larm på allvar från början.
- Kraftsamla resurser efter bedömningen, dra på ordentligt från början även vid vaga indikationer. Bättra att ha resurserna på rulle och backa hem om dom inte behövs
- Utse ett brytpunktsbefäl för att underlätta då flera styrkor

anländer till brandplatsen.

- Begär helikopter i ett tidigt skede. Då kan också räddningsledaren få en överblick över brandens omfattning från helikoptern. Bättre lägesbild går inte att få. Det är då piloten ska ha ordern på var denna ska börja dämpa branden.
- Initiera en stab i ett tidigt skede så att man inte kommer efter från början.
- Följ normativa beslut.
- Ta kontakt med mark/skogsägaren omgående.

Lösning sidan 27

				NYTTJAS TILL BYGGMA- TERIAL OCH MAT		SES FLYGA I OLIKA SPEL		STRÄNG- INSTRU- MENT		500 I ROM OSBORNS FRU		←																									
				VISITA- TIONS- OMRÅDE								ANLED- NING																									
								SKALL RÄKNAS IN I ROV- FÄGEL- VOLYM																													
				BOK- STAVE- RAR																																	
				GARAN- TERATS																																	
		GICK MED LÄTTA STEG		STUVAR BERGS- TOPP		↓		VISAR CICERO- NEN		↓		UNDER- HÄLLAN- DE		BLÄSIN- STRU- MENTEN		BRINGAS UR FATT- NINGEN		KORT FIRMA LO:S MOTSATS		▼																	
↓																																					
BILDAR TRÄD- RADER								GRUND- FÄRG ÄSNE- KOMPIS				↳		GAMLA GUDAR						BRÜDGUMMEN		↓		ÄR DO- MESTI- CERAD		↓		91:AN OCH BAMSE RIKTNING									
DOMI- NERAR IBERISKA HALVÖN										↳		TYP- SNITTS- SETUPEN TRAK- TORN						▼																			
VÄRMER FING- RARNÄ		JÄGGER- GRUPP KORT SKEN- FRUKT												KOMMA FRAM				LYMMELE KYRKLIG SKRUD																			
↳				↳				KAN SE SPÖKEN MODEL- LERA												MUS- LIMSK FURSTE TRO																	
ÄVJA				ÄNGS- LAN		▼		ÄR KORT- BENTA MÄSTER- SKAP				↳		LOV- SÄNG		KAN KERA- MIKERN SES?		↓								FRAM- FÖRS MED RODON											
TIDE- VARVEN														SKRI- BENTEN I BLADET		↓						OMO- DERN SJUNKET VIRKE															
KUSHITISKT ERITREASPRÄK										STÄRKTE SENATEN I USA										RYMMA LAG I ÄNGEL- HOLM						↳											
↳						VEDER- LAG						HELST UTAN HET		PLOCK- ÄR KÄTT- RAS						STÄLLA UPP SIG																	
MYCKET BRA ORD		UT- SKURET STYCKE KÖTT		DUSSI- NET MEDEL- LÖSA								FÖRLÖJ- LIGAR PERSO- NER		↳		INLEDER LÖRDAG ÄRVS- ANLAG				STORA STEG FRAMÄT		↳		IN- SMICK- RANDE		FEM FÖR CAESAR											
↳						PREFIX KÖR- FÄLT				SPÄN- STIG FOT- ÄNDA										KAN MÄTA TIDSIN- TERVALL		↳															
RÄDER- NÄ SOM BILDÄR POEMEN												KOPP- LÄD TENN														ORT- NAMNS- ELE- MENT											
↳																								BIBELDEL INTERNET SPRÄK- BRUK													
		LIK- GILTIG						PROVINS I NORD- ÖSTRA ITALIEN								SKÄLD		▼		KÄR- LEKS- MÖTEN		MISS- LJUD MORGON- VÄKTEN															
														UTLÄSES I KÄFFE- SUMPEN KAN														↳									
										STUDE- RAR										DÄLIGA VANÖR KÄSKE- LOT												LYCKÄ					
										GRUND														↳				CHEF- ÄR				SÄLL- SKAP				↳	
										GÄR VID KLAPP- JÄKT														↳						↓		SÄM- VETS- LÖS				PÄ BIL I BRE- MEN	
										↳												PÄ- FÄLL- NING										↳				OXUDE 1933	

”Inte så förberedda som myndigheter hoppas på”

Intresset för krisberedskap är ljummet.

Det konstateras i den nya boken ”Varken rädda eller beredda: femtio röster om den svenska krisberedskapen”.

– Vi hoppas att boken bidrar till ett större intresse för de här frågorna och en bredare kunskap i samhället, säger författaren Greta Svensson.

■ Boken handlar om hur människor upplever politikernas och medias återkommande budskap om risk för allvarliga kriser och krig.

– Vi ville se hur påverkade vanliga människor blir av det nya omvärldsläget och de skrämmande budskapen. Är man orolig eller lever man på som vanligt? säger Greta Svensson.

Hon är beteendeveterare och före detta kommunikationschef på Räddningsverket, med flera katastrofinsatser utomlands i bagaget. Tillsammans med psykologen, författaren och föreläsaren Lars Einar Engström har hon djupintervjuat 30 ”vanliga människor” i olika åldrar och med olika bakgrunder, samt 20 experter, sakkunniga och journalister.

– De flesta av intervjupersonerna ur allmänheten har bra koll på omvärlden och tycker att läget är bedrävligt, men nästan ingen är orolig på riktigt för egen del eller har skaffat sig information om kriser eller krig på egen hand. Människor är inte så förberedda som politiker och myndigheter hoppas på.

Få har lagrat vatten, tagit ut kontanter för nödsituationer, känner till totalförsvarsplikten eller vad de ska göra om larmet går.

”Vi är närmast imponerade av att man kan gå så oberörd genom bruset av återkommande budskap om risker för kris och krig”, skriver författarna.

Samtliga intervjupersoner hade däremot läst, eller åtminstone bläddrat i, broschyren Om krisen eller kriget kommer. Reaktionen på

Författarna Greta Svensson och Lars Einar Engström gav i augusti ut sin andra gemensamma bok, den här gången om krisberedskap.

FOTO: HANNA FERM

broshyren var mestadels positiva och majoriteten berättade att de har mat hemma så det räcker i en dryg vecka.

– Däremot har vi noterat att det skiljer sig mellan de yngre och äldre intervjupersonerna. De äldre har ofta en mer långsiktig planering när det gäller inköp och förvaring av livsmedel.

I boken görs också en genomgång av alla sju upplagor av broschyren utifrån hur Sverige har förändrats under de 80 år som gått sedan första upplagan.

En av de experter som intervjuas i boken är Svante Werger, särskild rådgivare på Myndigheten för civilt försvar

och expert i en statlig utredning om stärkt privat-offentlig samverkan i totalförsvaret. Hans bild är att vi har blivit bättre på krishantering i Sverige men säger att det efterfrågas mer styrning och tydligare ramar.

Författarna kommer med flera konkreta förslag för att öka människors motståndskraft. Bland annat efterlyser de regelbunden information från samhället, likt under pandemin, om vad som görs på beredskapsområdet, hur det går och vad var och en förväntas göra.

– Vi är medvetna om att sådan information skulle kunna skapa onödiga oro, men vi anser att fördelarna uppväger nackdelarna. Generellt brukar det vara en brist på information som skapar osäkerhet.

– Befolkningens resiliens är helt avgörande för hur Sverige ska klara att fungera i svå-

ra situationer. Det måste ju inte vara krig utan kan även vara ett långvarigt, massivt strömbrott som på Iberiska halvön 2025.

■ Vad hoppas du att politiker och Myndigheten för civilt försvar tar med sig?

– De behöver inse att det är förödande med en kortsiktig politik när det gäller samhällets resiliens, inte minst kopplat till klimatet. Det finns krav på att nya bostadsrättsföreningar har 50-åriga underhållsplaner, det borde gälla för samhället som helhet. Plus att det behöver ställas mycket tydligare krav och även tvingande lagstiftning på leverantörer av livsviktig infrastruktur.

MARIA NORELL

Fotnot: Författarduon har tidigare gett ut boken ”Darrar jag, så darrar demokratin: kvinnliga åklagare genom hot och vardag” (2023).

Borås föredöme för arbete med vattensäkerhet

2022 var Borås en av de första kommunerna i Sverige att certifieras som En vattensäker kommun, en certifiering som gäller i fyra år.

Efter ett fortsatt gediget arbete inom vattensäkerhet omcertifieras nu kommunen.

■ – Att Borås blir omcertifierad visar att kommunen tar ett långsiktigt ansvar för vattensäkerheten och arbetar systematiskt för att minska drunkningstillbud. Borås fortsätter att vara ett föredöme för hur kommuner kan arbeta förebyggande med trygghet vid och på vatten, säger Mikael Olausson, generalsekreterare för Svenska Livräddningssällskapet, i ett pressmeddelande.

Arbetet med vattensäkerhet i Borås stad bedrivs i nära samverkan mellan bland annat grundskoleförvaltningen, fritids- och folkhälsoförvaltningen/badenheten samt Södra Älvsborgs räddningstjänstförbund. Tillsammans ansvarar de för allt från simundervisning och säkerhetsutbildning av badpersonal till kartläggning av räddningsvägar och tillgång till säkerhetsutrustning vid stadens badplatser, badanläggningar och fiskebryggor.

För att certifieras krävs att kommunen

■ har tydligt ansvar för vattensäkerhetsfrågor enligt Lagen om skydd mot olyckor (LSO)

■ säkerställer att elever kan simma och hantera nödsituationer vid vatten

■ har en plan för att öka simkunnigheten bland vuxna

■ har utbildad personal på kommunens badanläggningar

■ informerar aktivt om vatten- och issäkerhet året runt

■ tillhandahåller säkerhetsutrustning, som flytvästar och isdubbar, för utlåning till allmänheten.

Borås omcertifieras som En vattensäker kommun.

FOTO: JOHNER

Behovet av att öka antalet utbildade, ta vara på arbetsgivarnas synpunkter och anpassa efter det nya omvärldsläget ligger bakom förändringarna av SMO-utbildningen.

FOTO: JOHAN EKLUND/ARKIV

Stora förändringar i SMO-utbildningen

En termin kortare, mer praktisk träning och ett nytt snabbspår.

Det är några av förändringarna i utbildningen Skydd mot olyckor (SMO) som började träda i kraft under hösten.

Förändringarna är de största sedan utbildningens start.

■ SMO-utbildningen har sedan 2004 varit den huvudsakliga vägen in i heltidstjänst som brandman. Den har tidigare genomförts på Myndigheten för civilt försvars skolor i Revinge och Sandö eller på distans.

Från och med den här hösten genomförs utbildningen med ett gemensamt upplägg och distansupplägget har tagits bort.

Per Huling, chefför myndighetens utbildningsverksamhet, tror inte att antalet sökande minskar på grund av det.

– Målgruppen kan förändras men SMO är en väldigt eftertraktad utbildning, så jag ser inte den risken i dagsläget.

Huvudsyftet med förändringarna är tvärtom att åstadkomma fler utbildade samt

tillvarata arbetsgivarnas synpunkter och anpassa efter det nya omvärldsläget.

Ett steg i det är att utbildningen kortas från fyra till tre terminer.

– Vi går från cirka 260 studerande om året till 336. Sedan har det också bedömts att det fanns delar av utbildningen som inte var tillräckligt motiverbara utifrån arbetsgivarnas behov, säger Per Huling.

Bland annat har innehåll inom tillsyn och olycksförebyggande minskats.

Lian (praktiken) minskar med fem veckor och förläggs till huvuddel i slutet av utbildningen.

– Däremot är innehållet i lian mer planerat än tidigare, så jag tror att det snarare blir mer effektiv tid nu.

Dock har det inte bara plockats bort, utan även lagts till nya moment, vilket gör SMO-utbildningen mer studieintensiv än tidigare.

Motorsågsutbildning och räddningstjänst under höjd beredskap är exempel på nya inslag.

– Vi behöver ta höjd för det säkerhetspolitiska läget och erfarenheterna från Ukraina med mera.

Något Per Huling säger har saknats ute i landet är en mer tydligt dokumenterad utbildning kopplat till Arbetsmiljöverkets föreskrifter. En arbetsgivare ska enkelt se vad utbildningen innehåller och förstå vad en utexaminerad förväntas kunna.

SMO ska dessutom harmonisera mer med grundutbildningen för räddningstjänstpersonal i beredskap, Grib.

Den största förändringen som Per Huling ser det är annars ett starkare operativt fokus.

– Det kommer bli fler praktiska moment. Där ingår mer fokus på momentträning, att man får repetera saker och ting momentvis, snarare än att jobba insatsvis, för att befästa praktisk kompetens. Vi har även utvecklat koncept för egenträning där de studerande ska kunna träna på sina färdigheter själva.

■ För några år sedan skrev vi

om oro bland lärarna att övning ute på fält skulle minska till förmån för virtuella simuleringar. Hur ser det ut i dag?

– Simulatorer och annan teknik är här för att stanna men det ersätter väldigt sällan praktiska moment ute på fältet. Det snarare förstärker det lärandet, så det är viktigt med både och.

Nästa termin ska ett snabbspår – ett så kallat förkunskapsbehörighetsspår – införas. Det är 30 veckor långt och riktar sig till personer som redan jobbar inom räddningstjänsten men behöver formell komplettering.

Per Huling säger att gensvaret från räddningstjänsten hittills varit positivt.

– Det är välkomna förändringar och nu återstår att med tiden fånga upp och utvärdera hur det har fallit ut och göra justeringar därefter. Samtidigt vill jag belysa att kärnan till stor del är densamma, det är mer grövre nyanser som har anpassats.

MARIA NORELL

Norge får hjälp med utredning av insats i Drammen

Norge har bitt Myndigheten för civilt försvar om hjälp med att utreda räddningsinsatsen i samband med storbranden i Drammen i juli.

■ Branden pågick i flera dygn och är den största branden i Norge sedan andra världskriget.

Den norska myndigheten DSB (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap) har fått ett regeringsuppdrag att utreda branden. I samband med detta har DSB bitt Myndigheten för civilt försvar om hjälp, som i sin tur kommer att ta hjälp av företrädare från svensk kommunal räddningstjänst. RISE Fire Research ska utreda brandens start och förlopp, medan DSB utreder den aktörsgemensamma hanteringen.

– Vi är positiva till att samarbeta med Norge och bidra med vår expertis i utredningen. Branden krävde en räddningsinsats utöver det vanliga och vi ser att utredningen kan bidra till ett lärande och att vi kan ta tillvara erfarenheter över nationsgränser, säger Patrik Perbeck, ställföreträdande avdelningschef på Myndigheten för civilt försvar.

Regeringsuppdraget omfattar tre huvudfrågor:

- Hanteringen och räddningsinsatsen,
- brandens start och brandförlopp,
- myndigheternas ansvar och samarbete.

Myndigheten för civilt försvar kommer att utvärdera hanteringen och räddningsinsatsen från det första larmet tills det att det akuta skedet bedömdes vara avslutat.

Uppdraget ska redovisas till norska regeringen våren 2027.

Botnätverk stängdes ner efter kartläggning

■ Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) har lyckats kartlägga ett botnätverk som använts för otillbörlig informationspåverkan mot Sverige. Samverkan från flera myndigheter ledde till att nätverket stängts ned.

Nätverket bestod av cirka 1 200 konton på plattformen X.

– Vår bedömning är att en statlig aktör köpt nätverket från ett företag i Östasien och att det under 2025 och 2026 har använts för otillbörlig informationspåverkan mot Sverige och flera andra länder, säger Karin Lönnheden, operativ chef på MPF.

Luftvärn kan användas för skydd av civila verksamheter

Det militära hotet från Ryssland gör att Sverige behöver fortsätta upprustningen av totalförsvaret, och det skyndsamt.

Det menar Forsvarsberedningen i sin senaste lägesbild av det svenska totalförsvaret.

■ Forsvarsberedningen, som består av representanter för samtliga riksdagspartier, levererade ”Skärpt läge – aktuell lägesbild i totalförsvaret och omvärlden” till regeringen i somras.

Beredningen slår fast att omvärldsläget och Natomedlemskapet kräver att det militära försvarets förmåga, beredskap och uthållighet ökar avsevärt.

De beslutade ekonomiska ramarna för försvaret kommer inte att räcka, är bedömningen. ”Forsvarsmakten bedömer att resursbehovet för en hög uppfyllnad av Natos förmågemål klart överskrider målnivån om

3,5 procent av BNP” står det i rapporten.

När det gäller det civila försvaret skriver beredningen att förmågan successivt har stärkts sedan 2015, då totalförvarsplaneringen återupptogs. ”Återuppbyggnaden inleddes emellertid från en låg nivå och det dröjde till efter 2020 innan finansierade medel tillfördes i någon påtaglig omfattning.”

Inom flera områden har det civila försvaret stärkts, inte minst ekonomiskt. Det återstår dock mycket arbete, konstaterar beredningen. Uppbyggnaden är ännu inte tillräcklig för att möta de krav som ställs utifrån det säkerhetspolitiska läget.

Beredningen lyfter bland annat vikten av att kunna skydda och reparera skadade eller utslagna samhällsviktiga verksamheter, och man nämner att det svenska luftförsvaret kan komma att behöva användas för att skydda civil verksamhet mot angrepp.

”I den fortsatta utvecklingen av Forsvarsmaktens luftförsvarsförmåga, inklusive luftvärn, behöver hänsyn tas även till behovet av skydd av vissa särskilt viktiga civila objekt. I en krigssituation kommer ansvariga aktörer i totalförsvaret att behöva prioritera vilka civila och militära objekt som kan skyddas i ett givet läge.”

Det kommer dock vara omöjligt att skydda all samhällsviktighetsverksamhet.

”Det är därför av stor betydelse att förmågan att reparera och återställa funktionaliteten i skadad och utslagen kritisk infrastruktur skyndsamt stärks och utvecklas.”

När det gäller samordning av resurserna skriver beredningen att när resurserna till civilt försvar ökar måste samordning och överblick av finansieringen säkerställas.

Forsvarsberedningen betonar att fler beredskapsmyndigheter bör få i uppdrag att ta fram dimensionerande målbil-

der anpassade för respektive verksamhet.

”Därför får regeringen också bättre förutsättningar till styrning mot den beslutade ambitionsnivån för förmågan inom det civila försvaret.”

När det gäller ledningsstruktur och organisation menar beredningen att den beredskapsstruktur för det civila försvaret och samhällets krisberedskap som infördes 2022 innebär att grunden för att bygga en högre förmåga till del är på plats, men att den behöver fortsätta att utvecklas.

”Forsvarsberedningen betonar vikten av att det finns en tydlig ledningsstruktur för det civila försvaret och att samspelet mellan det geografiska områdesansvaret och beredskapsmyndigheter på central nivå är tydligt. Utpekade myndigheter behöver förstärkta mandat för att kunna säkerställa samordning och prioritering inom olika samhällsområden och led-

ningsnivåer med geografiskt ansvar.”

Dessutom behöver arbetet med att säkerställa en robust bemanning i beredskapssektorn fortsätta. Här menar beredningen att man ska se totalförsvaret som en helhet, där de tillgängliga personalresurserna fördelas på ett rationellt sätt och behoven inom olika delar av totalförsvaret vägs mot varandra.

I och med att civilplikten har återinförts och att allt fler personer krigsplaceras med anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret som grund ökar behovet av att tydliggöra vad som gäller vid intressekonflikter när två aktörer vill ha samma individ i sin organisation.

Forsvarsberedningen ser ett behov av att en särskild beredskapssektor eller funktion för arbetskraftsförsörjning inrättas.

JONAS KLINT

Tält på plats vid ett sjukhus i regionen Quindío.

FOTO: MCF

Stöttning efter kraftig jordbävning

■ Den 10 augusti drabbades västra Colombia av en kraftig jordbävning med magnituden 7,4.

Jordskalvet orsakade stora skador och flera hundra personer har bekräftats döda. Regeringen i landet utlyste nationellt katastrofläge.

I samarbete med Lions har Myndigheten för civilt försvar stöttat Colombia med nödboden via EU:s krisamordningsmekanism (ERCC). Stödet omfattar bland annat 144

familjetält, 6 samlingstält och 720 filter till regionen Quindío. Myndigheten skickade också två insatspersoner.

– När vi kom fram bestämde inhemska myndigheter att sjukhus och skolor hade mest nytta av tälten eftersom befolkningen redan hade hunnit hitta andra lösningar, berättar Ronny Brox, fältpersonal.

Bland annat hade tre våningar på ett sjukhus förstörts och hundratals patienter behövde tas emot utomhus. Där

fick 12 tält fungera som patientmottagningar.

Drygt hälften av tälten gick till en skola med 1200 elever som totalförstörts.

– Återuppbyggnaden beräknas ta många år, så tälten spelar en viktig roll för att barnen ska kunna gå till skolan.

Lions köper in tälten som sedan lagras och skickas ut av Myndigheten för civilt försvar.

Under två intensiva septemberveckor i Kiruna låg fokus på bland annat innovation för det civila försvaret och räddningstjänst under höjd beredskap.

FOTO: EMIL MARCZAK

Nya lösningar testades i Kiruna

■ För tredje året i rad har Myndigheten för civilt försvar genomfört scenariobaserade metodtester i Kiruna.

Marcus Vilhelmsson, chef på myndighetens sektion för brand och räddning, är mycket nöjd med veckorna.

– Nu ska vi utvärdera detta och omsätta erfarenheterna till effekt. Om knappt ett år kommer de första civilpliktiga räddningsgrupperna börja utbildas med de metoder och den utrustning som har verifierats under dessa veckor.

I år kompletterades verk-

samheten med myndighetens första innovationsvecka, där över hundra deltagare från Sverige och internationella partnerländer samlades för att utveckla, testa och utvärdera lösningar som stärker samhällets motståndskraft.

Aktiviteterna fokuserade bland annat på räddningstjänstens förmåga under höjd beredskap, ny teknik, AI-baserat beslutsstöd, obemannade system och samverkan mellan olika aktörer.

Satsning på civila växer s

RÄTTVIK

Dygnet runt är Hanna Norin redo att sticka iväg med sin insatsväska från hemmet ovanför Rättvik.

Som del av den växande skaran civila insatspersoner i landet stöttar hon medmänniskor i väntan på räddningstjänst och ambulans.

– Men är det en älgolycka avböjer jag!

■ Vikarbyn är en liten ”förort” till Rättvik med mängder av faluröda hus utspridda i det maktiga skogslandskapet intill Siljan. I ett av dem bor Hanna Norin som varit verksam som civil insatsperson i området i snart två år.

Hon är väldigt hästintresserad (med minnet av en favorit tatuerad på armen), arbetar som hovslagare och i pickupen som står uppbackad på gården ligger den röda CIP-väskan packad med prylar för en insats när telefonens signal tjuuter: andningsmask, torniquet för blödningar, varningslampor med mera.

I utrustningen ingår också en skumsläckare, hjälm och en gul varselväst som alltid ska sitta på vid uppdragen för att försäkringen ska gälla.

– Jag har nog fått 20-30 larm sedan jag blev CIP men många är neråt Rättvik och då vet jag att räddningstjänsten kommer att vara före och att det inte är någon idé att jag åker, förklarar hon.

Men, när larmet kom om brand i en lägenhet i just Vikarbyn fick insatsen stor betydelse. Hanna Norin och en annan CIP var först på plats och kunde bromsa utvecklingen med sina brandsläckare och dessutom trösta en drabbad person som Hanna kände igen sedan tidigare. Försäkringsbolaget som

sponsrar satsningen var tack-samt, berättar hon.

– Vi meddelar i appen att vi är på plats, ringer vid behov. När räddningstjänsten kommer backar jag men hjälper till om det skulle behövas, som vid en mindre terrängbrand i Tammeråsen någon mil härifrån. Där fick vi dra slang och flytta ett släp. Men vi ska inte störa eller lägga oss i.

Brandskyddsföreningens CIP-satsning har fått ett stort genomslag sedan starten för ett par år sedan. Över 3 500 personer i landet har registrerat sig och 650 är nu utbildade och aktiva, enligt Mikaela Näslund som är ansvarig för verksamheten.

– De civila insatspersonerna är alltid knutna till en räddningstjänst och larmas ut via SOS Alarm. De har också en kontaktperson för återkoppling efter insatserna.

CIP-satsningen växte fram ur en lokal lösning i Sörmland för drygt tio år sedan och man har också sneglat på konceptet ”Förstärkt medmänniska” i Medelpad, berättar hon.

Allmänhetens engagemang under de stora skogsbränderna och ÖB:s uppmaning om stärkt civilt försvar har också varit motiverande för Brandskyddsföreningen, vars vision är ”ett brandsäkert och hållbart Sverige”.

– Det finns ett gap att fylla mellan händelse och att räddningstjänsten är på plats – det ska finnas något kvar att rädda.

Konceptet sprider sig snabbt över landet. I år har räddningstjänster i Östergötlands län, Vallentuna kommun och på Gotland anslutit. Under hösten tillkommer fler i Västerbotten, Jönköpings och Kalmar län samt Ljungby kommun.

Den röda CIP-väskan är packad med bland annat andningsmask, torniquet för blödningar och varningslampor.

Hanna Norin är redo att sticka iväg med sin insatsväska dygnet runt. Som del av en växande skara räddningstjänst och ambulans.

Brandskyddsföreningen har utformat utbildningen och förser deltagarna med väska och utrustning.

– Det enda kravet är att man ska vara 18 år och tala svenska hjälpligt. Många som blir civila insatspersoner har en bakgrund inom blåljus, hälsovård och försvaret. Men det är också byggare, städare och it-folk. Under den presentationsrunda vi brukar ha säger de att de vill göra skillnad – jag tror att det är samhällsutvecklingen, säger Mikaela Näslund.

De lokala räddningstjänsterna bestämmer vilka händelser CIP ska larmas på men aldrig explosioner, dödligt våld eller suicid.

– Det finns också vissa mötesfria vägar som ska undvikas och vi lär dem att tänka på riskerna, det vi trycker mest på är

att bedöma när man ska backa eller gå fram. Även den mentala påfrestningen ingår i utbildningen, enligt Mikaela Näslund.

Mikaela Näslund

Utvecklingen är inte okontroversiell och det finns kritik mot ensamarbete vid bränder och olyckor. Fackförbundet Kommunal har riktat hård kritik mot CIP-konceptet men Brandskyddsföreningen håller inte med om den bilden, utan påpekar att CIP är en frivillig insats av allmänheten utan ersättning och aldrig ska ersätta räddningstjänsten. Utbildningen på tolv timmar har ett starkt fokus på riskbedömning och på att deltagarna inte ska

utsätta sig själva för fara, menar föreningen.

Hanna Norin i Vikarbyn är inte orolig för egen del, men så har hon också en bakgrund som kanske gett henne lite extra skinn på näsan. Hon har arbetat som ordningsvakt och varit engagerad i Hemvärnet, jobbat inom begravningsverksamhet och på veterinärklinik. När hennes tidigare sambo fick hjärtstopp i bostaden gjorde hon HLR på golvet och dirigerade räddningspersonalen upp i skogen med lyckad utgång.

– Jag vet att jag är en jäkel på att få superfokus och bli lugn i sådana här situationer. Och det är frivilligt – får man kalla fötter på väg ut kan man vända och åka hem. Man behöver inte känna att man åker ut för att rädda liv, det kan räcka med att återkoppla vad man ser till 112

nabbt

civila insatspersoner stöttar hon medmänniskor i väntan på

FOTO: JOHAN WANGSTRÖM

eller att ge någon en kram.

Hanna Norin har byggt på sin utbildning med extrakurser, om blödning hos räddningstjänsten i Borlänge och barn-HLR i Mora. Inget känns läskigt, säger hon – utom en sak.

– Jag fixar det inte om djur är inblandade. Jag har upplevt det och gjort en känslomässig analys – är det en älgolycka avböjer jag.

I övrigt är Hanna Norin i Vikarbyn redo.

JOHAN WANGSTRÖM

Hannas uppdrag kommer med en stark signal i mobilen. ”Den går igenom även om man har på ljudlöst”.

Civila försvaret stärks – men takten behöver öka

Sveriges civila försvar utvecklas inom alla beredskapssektorer.

Det konstaterar Myndigheten för civilt försvar i en lägesbild.

Samtidigt höjs hotbilden och takten i utvecklingen behöver därför öka skyndsamt, menar myndigheten.

■ Myndigheten för civilt försvar fick 2020 regeringens uppdrag att årligen redovisa en samlad bedömning av förmågan inom det civila försvaret. Årets samlade bedömning visar att det skett en positiv utveckling inom alla beredskapssektorer, där vissa har utvecklats mer än andra.

Förbättringar har bland annat skett inom lägesrapportering, förmåga att kommunicera med allmänhet och media samt gränsöverskridande samverkan.

Samtidigt har kriget i Ukraina, den förändrade hotbilden och kraven på Sverige som Nato-allierad höjt kraven på vilken förmåga som behöver finnas.

Myndigheten anser därför att

takten i utvecklingen av det civila försvarets förmåga behöver öka – skyndsamt. Bland annat behöver fler aktörer planera och förbereda sig för att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet under höjd beredskap.

– **Konkreta steg tas** för att möta det skärpta säkerhetspolitiska läget: civilpliktiga utbildas, krigsorganisationer fastställs, beredskapslager byggs upp och det civila försvaret anpassar sig gradvis till de krav som ställs på Sverige som allierad i Nato. Beredskap ses numera som kärnverksamhet och inte som en sidouppgift för några eldsjälar. Det finns ett större engagemang på högsta ledningsnivå – hos statliga myndigheter, företag, frivilligorganisationer, kommuner och regioner, skriver generaldirektör Mikael Frisell.

Under arbetet med den samlade bedömningen har myndigheten också identifierat några hinder för förmågutvecklingen inom det civila försvaret.

”Det civila försvaret har tillskjutits stora ekonomis-

ka medel för snabb förmågutveckling. Det finns dock ofta begränsningar i vilka åtgärder som kan vidtas snabbt – här och nu. Snabba åtgärder bidrar inte alltid till en tydlig förmågutveckling. Åtgärder som mer påtagligt bidrar till detta tar vanligtvis längre tid att genomföra. Sådana åtgärder omfattar många gånger större inköp eller investeringar, vilket i sin tur ställer krav på upphandling och påverkar överväganden gällande hyreskontrakt, något som ibland kan vara utmanande”, skriver myndigheten.

Effektiva ledningssystem nämns också som en kritisk faktor:

”En central förmåga i såväl beredskapsplanering som i operativ hantering är ett effektivt ledningssystem med möjlighet att dela säkerhetsskyddsklassificerad information med relevanta aktörer. Brister inom detta område hämmar därför både beredskapsutveckling och operativ hantering.”

JONAS KLINT

Nytt regeringsuppdrag ska stärka skyddet av civilbefolkningen

Skyddsrum är fokus i ett nytt regeringsuppdrag som Myndigheten för civilt försvar fått av regeringen.

■ I uppdraget ingår att stödja kommunerna i deras arbete med att informera fastighetsägare och nyttjanderättshavare om vilka krav som gäller för att iordningställa landets cirka 64 000 skyddsrum.

Kommunerna ska också få stöttning när det gäller deras information till allmänheten om var skyddsrum finns och hur de kan användas vid höjd beredskap och krig.

Dessutom ska myndigheten ta fram en utbildning om iordningställande och drift av olika sorters skyddsrum, inklusive 166 specialskyddsrum.

Myndigheten ska överväga om det behövs särskilda åtgärder för att specialskyddsrum ska kunna användas. Uppdraget ska inkludera skyddade utrymmen där det är möjligt och ett arbete med föreskrifter kring skyddade utrymmen pågår.

Skyddsrum i flerfamiljshus.

FOTO: JENS LINDSTRÖM/JOHNER

I regeringsuppdraget ingår också att ta fram en vägledning för kommuner och regioner om hur skyddsrum och andra skyddade utrymmen kan bemannas.

– Det här är ett av flera regeringsuppdrag som syftar till att stärka skyddet för civilbefolkningen vid höjd beredskap. Parallellt arbetar vi även med att utveckla kunskap och stöd för ett mer inkluderande befolkningskydd för personer med

funktionsnedsättning, säger Katja Berglund, enhetschef på avdelningen för befolkningskydd.

En del av uppdraget ska redovisas för regeringen i december i år, resten till sommaren.

Samverkan kommer att ske med länsstyrelserna, SKR och ett urval kommuner plus att synpunkter ska hämtas in från organisationer i civilsamhället och andra berörda aktörer.

Organisering låg bakom en effektiv hantering

I föregående nummer av Tjugofyra7 beskrevs erfarenheter från skogsbranden i Lunsen i Uppsala och Knivsta kommun med fokus på lägesbild och informationsdelning.

I denna andra artikel lyfts i stället de lärdomar som utredningen identifierat kring organisering, ledningsstruktur och avlösning av ledningspersonal under en omfattande och resurskrävande insats.

■ När flera bränder upptäcktes samtidigt i ett stort och svårframkomligt skogsområde hanterades händelsen som en samordnad insats i stället för flera separata räddningsinsatser. Utredningen bedömer att detta var ett effektivt val.

Även om organiseringen innebar ökade krav på den skadeplatsnära ledningen skapade den samtidigt betydande samordningsvinster. Flygande resurser kunde användas gemensamt mellan flera brandområden, logistik med mat och avlösningar kunde samordnas och skogsbrandsutrustning kunde fördelas där den gjorde störst nytta. Jämfört med om varje brand hade hanterats som en egen insats krävdes färre kontaktvägar mot räddningscentralen och totalt sett färre lednings- och räddningsresurser.

Utredningen beskriver också hur organisationen successivt anpassades till händelsens utveckling. Ledningsnivåer tillfördes efterhand, kontrollspannet hölls på en hanterbar nivå och tillkommande befäl nyttjades utan prestige. När släckresurser tillfördes förstärktes vanligen även ledningsorganisationen, vilket skapade förutsättningar för fortsatt kontroll över insatsen.

Samtidigt identifierades ett antal utvecklingsområden. Ett av de tydligaste handlar

Utredningen bedömer att det var ett effektivt val att hantera bränderna som en samordnad insats i stället för flera separata räddningsinsatser.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

om analysförmåga. Flera ledningsresurser larmades för att stärka organisationen, men i praktiken kom huvuddelen av dessa att användas för personalledning och omorganisation. Därmed saknades under delar av insatsen en dedikerad funktion för analys och prognosarbete.

Utredningen menar att ett mer strukturerat analysarbete hade kunnat ge en tidigare förståelse för såväl risken för brandspridning som de praktiska svårigheterna att nå fram till bränderna. Detta hade i sin tur kunnat påverka val av metod och tidpunkt för att begära förstärkningsresurser, exempelvis flygande resurser från dåvarande MSB.

Ett annat tema i utredningen handlar om det som i MCF:s ledningsmodell ELS beskrivs som ett "kompenserande system". Grundtanken är att arbetsuppgifter ska kunna flyttas mellan olika delar av organisationen när belastningen blir ojämn.

I den aktuella insatsen finns flera exempel där räddningscentralen hade kunnat avlasta den skadeplatsnära ledningen

i högre grad. Efter räddningsledarens första helikopterflygning behövde ett stort antal koordinater omsättas till användbara kartunderlag. Arbetet utfördes av räddningsledaren själv, samtidigt som det fanns behov av analys och planering. Utredningen konstaterar att vissa administrativa och stödjande uppgifter i större utsträckning hade kunnat hanteras av räddningscentralen för att frigöra tid till ledning och analys på skadeplatsen.

Liknande iakttagelser gjordes även inom den övergripande ledningen. Under perioder var belastningen hög på vissa funktioner samtidigt som andra delar av organisationen hade kapacitet att ge stöd. Utredningen ser därför ett värde i att fortsätta utveckla arbets sätt där arbetsuppgifter kan omfördelas mellan olika ledningsnivåer beroende på aktuell belastning.

Kommunikationen mellan skadeplats och övergripande ledning är ytterligare ett område som berörs. Från räddningscentralens perspektiv upplevdes organisationen på skadeplats under delar av in-

satsen som otydlig. Utredningen visar dock att detta i stor utsträckning handlade om att organisering, planering och resursanvändning inte förmedlades tillräckligt tydligt uppåt i systemet. Samtidigt hade den övergripande ledningen kunnat arbeta mer aktivt med insatsuppföljning och riktade frågor kring mål, åtgärder och resurser.

Trots de identifierade förbättringsområdena är utredningens samlade bedömning positiv. Insatsen visar att Uppsala brandförsvaret, tillsammans med samverkande räddningstjänster, har en betydande förmåga att hantera mycket omfattande händelser inom ramen för ordinarie organisation.

Den gränslösa samverkan mellan räddningstjänsterna framhålls som en viktig framgångsfaktor, samtidigt som erfarenheterna pekar på värdet av fortsatt utveckling inom analysstöd, informationsdelning och ett mer aktivt nyttjande av principen om kom-penserande system.

ANNA ANDERSSON CARLIN

Vad ha

Efter 20 år med olycksutredningar och lärande har jag börjat fundera över vad alla dessa händelser egentligen lärt oss.

När jag ser tillbaka blir det tydligt att mycket har förändrats, men också att vissa frågor återkommer. För erfarenheter får verkligt värde först när det förändrar hur vi agerar nästa gång.

■ Sedan 2015 har jag fått möjlighet att skriva om olyckor och räddningsinsatser här i Tjugofyra7. Nu har jag gått tillbaka till artiklarna och gjort en tidsresa genom mina egna texter. Från bränder och trafikolyckor till komplexa insatser med farliga ämnen, stora resurser och många aktörer.

■ Olika händelser

Artiklarna spänner över ett brett område. Här finns olyckor under utryckningskörning och bostads- och byggnadsbränder, men också särskilda risker kopplat till gasfordon, litiumjonbatterier, farligt gods, elektricitet och explosioner. Flera händelser belyser också personalsäkerhet och vikten av kontinuerlig riskbedömning.

Bland de större och mer komplexa händelserna finns branden vid Polarbröd, omfattande bränder och översvämningar, torv- och skogsbrand samt Marco Polos grundstötning med efterföljande oljeutsläpp. Här framträder särskilt betydelsen av ledning, uthållighet, resursuppbbyggnad, gemensam lägesbild och samverkan.

Andra artiklar berör bland annat drucknings- och båtolyckor, djurräddning, järnvägs-händelser, utsatta människor vid bostadsbränder samt brister i kommunikation och informationsöverföring.

Trots händelsernas olikheter har de gett erfarenheter som

Lärdomar

"För erfarenheter får verkligt värde först när det förändrar hur vi agerar nästa gång."

Mattias Sjöström

Erfarenheter

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till Myndigheten för civilt försvar, samt egna arbeten.

De tar gärna emot synpunkter och tips. Du kan även kontakta MCF på e-post: olycksutredning@mcf.se Undersökningarna på nätet: www.mcf.se/sv/verktyg--tjanster/olycksutredningar-fran-kommuner/

Kontakt

Anna Andersson Carlin
anna.anderssoncarlin@mcf.se

Mattias Sjöström
mattias.sjostrom@mcf.se

Politikerna har svarat – nu bö

RÄDDNINGSTJÄNST

Inför valet 2026 frågade jag politiker från hela landet hur de vill utveckla svensk räddningstjänst. Svaren visade en bred samsyn i flera frågor, inte minst om brandmännens arbetstider.

Nu är valet över och då kommer nästa fråga. Vad händer med svaren?

Under sommaren genomförde jag Brandmännens Valkompass 2026.

Jag gjorde den för att jag ville lyfta några av de frågor som vi inom räddningstjänsten diskuterar hela tiden, men som sällan får särskilt stort utrymme i en valrörelse.

Politiker och partier fick svara på nio frågor om bland annat bemanning, arbetsvillkor, arbetstider, hälsokontroller, statens ansvar och hur svensk räddningstjänst behöver utvecklas framöver.

Totalt fick jag in 79 svar. Av dessa ingår 71 individuella politiker i sammanställningen. Flera riksdagspartier lämnade dessutom officiella partisvar.

När jag sedan sammanställde svaren var det en sak som förvånade mig.

Politikerna var i flera frågor betydligt mer överens än jag hade förväntat mig. Och den tydligaste samsynen fanns i en fråga som vi inom räddningstjänsten diskuterat och kämpat med i flera år: arbetstiderna.

Sedan reglerna om elva timmars sammanhängande dygnsvila började tillämpas striktare har arbetstiderna förändrats på många håll inom räddningstjänsten.

Möjligheten att arbeta 24-timmarpass har begränsats och frågan har under flera år hanterats genom centrala avtal, förändrade regler och olika dispenslösningar.

Ibland låter debatten som om frågan handlar om att alla brandmän ska arbeta 24-timmarpass. Det är inte vad jag frågade politikerna om.

Frågan var om 24-timmarpass ska kunna användas när arbetsgivare och fack lokalt är överens.

88,7 procent svarade ja.

Sedan ställde jag en bredare fråga. Ska kommuner, räddningstjänstorganisationer och fackliga organisationer få större möjlighet att själva utforma arbetstidsmodeller utifrån lokala behov, inom de ramar som svensk lag och EU:s arbetstidsdirektiv medger?

Där svarade 98,6 procent ja.

Valkompassen är ingen vetenskaplig opinionsundersökning. Politikerna har själva valt att delta och det måste man naturligtvis ha med sig när man läser resultatet.

Men 98,6 procent är ändå svårt att bortse från.

Om vi är överens lokalt, varför ska vi inte få bestämma?

Jag argumenterar inte för att alla brandmän ska arbeta 24-timmarpass. Det har aldrig varit min poäng.

Det jag argumenterar för är att en räddningstjänst och de fackliga organisationerna lokalt ska kunna komma överens om hur arbetstiden ska förläggas, inom de skyddsregler som finns.

Förutsättningarna skiljer sig

väldigt mycket mellan landets räddningstjänster. Larmbelastning, geografi, bemanning och möjligheten att rekrytera personal ser olika ut.

Det som fungerar i en storstad behöver inte vara rätt lösning i en mindre kommun eller i glesbygd.

Från den 1 januari 2027 förändras reglerna så att arbetsgivare i vissa situationer får större möjlighet att fatta beslut lokalt utifrån den praxis som etablerats av Arbetstidsnämnden. Det är ett steg i rätt riktning när det gäller det lokala handlingsutrymmet.

Men jag kommer ändå tillbaka till samma fråga:

Om en räddningstjänst och de fackliga organisationerna lokalt är överens om en arbetstidsmodell, varför ska de inte kunna komma överens om den inom de skyddsramar som svensk lag och EU-rätten kräver?

Jag vill inte att riksdagen ska bestämma om jag ska arbeta 12, 16 eller 24 timmar. Det är precis tvärtom.

Politiken behöver inte lägga våra scheman. Däremot behöver det finnas regler som faktiskt ger arbetsgivare och arbetstagare möjlighet att hitta fungerande lösningar lokalt.

När 98,6 procent av politikerna som svarat också säger att de vill se större lokalt handlingsutrymme tycker jag att det är rimligt att vi följer vad som händer med frågan under den kommande mandatperioden.

Brandmännens Valkompass handlade förstas om betydligt mer än våra arbetstider.

Frågorna berörde bland annat arbetsvillkor, bemanning, hälsokontroller, statliga satsningar och hur ansvaret mellan staten och den kommunala räddningstjänsten bör utvecklas.

Här fanns också en hel del intressanta svar.

Liberalerna och Vänsterpartiet svarade exempelvis ja på samtliga åtta sakfrågor i Valkompassen, trots att partierna står långt ifrån varandra i många andra politiska frågor.

Centerpartiet lyfte bland an-

Så kan det skapas bättre förutsätt

RÄDDNINGSTJÄNST

Jag läste upplaga nummer 68 från december 2025, där både problemen med rekryteringen av deltidsbrandmän och bristen på kvinnor inom räddningstjänsten togs upp i två olika artiklar.

När det gäller räddningstjänst i beredskap har jag, sedan jag själv sökte anställning på brandstationen i min hemstad, ansett att förutsättningarna är alldeles för begränsade.

Det är rent av ett under att så många faktiskt kan få till en kombination av att både familj och arbetsgivare går med på kraven som ställs på en deltid-brandman under en jourvecka, då man ju ständigt måste befinna sig inom fem minuter från

Förutsättningarna för deltid-brandmän är alldeles för begränsade, anser skribenten.

FOTO: NICLAS KINDAHL

stationen. Det säger sig självt att det gör urvalet skalt.

Av de få som har dessa förutsättningar ska det dessutom finnas både en vilja och fysisk förmåga hos personen som anställs. Slutligen ska man räkna in att ersättningen varierar beroende på larmfrekvens och varaktighet, vilket kan verka avskräckande på förbund med få larm.

Det borde alltså, utöver mig, finnas ett stort antal personer som har både viljan och förmågan, men saknar en eller flera av de resterande förutsättningarna för att kunna ta anställning på en rib-station.

Enligt sajten blideltidsbrandman.nu, som är en informationssida framtagen i samverkan mellan SKR och före detta MSB, tjänar en deltidanställd brandman i genomsnitt cirka 100 000 kronor per år. Enligt ett annat dokument utgivet av MSB år 2019 (Publ.nr

MSB1434) visar man olika exempel på ersättningsnivåer, där man beräknas tjäna ungefär 8 000 kronor per månad med beredskap var fjärde vecka.

Om man i stället för den låga jourersättningen och den höga timersättningen vid larm skulle kunna erbjuda en fast lön motsvarande 25 procent av en heltidsanställning (cirka 8 000 kronor), skulle man möjliggöra för många fler att ta anställning.

Det skulle inte längre krävas att man har ett arbete som ligger nära brandstationen, med både en arbetsgivare som accepterar förutsättningarna samt arbetsuppgifter som går att släppa hur som helst. Det skulle i princip räcka att man bor tillräckligt nära en brandstation, har de fysiska förutsättningarna och skulle kunna tänka sig att gå ner till 75 procent arbetstid på sitt huvudsakliga arbete.

Detta skulle också bidra till

rjar det verkliga testet

nat behovet av fler utbildningsplatser, civilplikt inom räddningstjänsten och att räddningstjänstens roll i totalförsvaret måste motsvaras av resurser och tydliga nationella krav.

Moderaterna var mer återhållsamma i flera frågor och betonade bland annat arbetsmarknadens parter och betydelsen av lokala förutsättningar.

Miljöpartiet lämnade inget centralt partisvar, men flera av partiets politiker deltog individuellt.

Politikerna är alltså inte överens om allt. Det hade varit märkligt om de var det.

Men när jag läser svaren får jag ändå känslan av att de är mer överens om vart svensk räddningstjänst behöver ta vägen än om hur vi ska ta oss dit.

Det tycker jag är intressant. För då borde det också finnas frågor där det går att hitta breda politiska lösningar.

Samtidigt håller räddningstjänstens uppdrag på att förändras.

Vi ska fortfarande klara bränderna, trafikolyckorna, drunkningarna och alla andra olyckor som sker varje dag. Men räddningstjänsten är också en viktig del av det civila försvaret och ska kunna fungera vid allvarliga samhällsstörningar, höjd beredskap och ytterst krig.

Det ställer krav på bemanning, utbildning, materiel, ledning och uthållighet.

Och då tycker jag att frågan om statens ansvar blir svår att komma runt.

Hur mycket ska 290 kommuner bygga upp var för sig? Vad behöver vi samordna nationellt? Vilka förmågor måste finnas över hela landet? Och vem ska betala för dem?

En räddningstjänst som ska fungera i krig måste först fungera väl i fred.

Diskussionen hamnar ibland i om staten eller kommunerna ska bestämma.

Jag tror inte att det behöver vara antingen eller.

Staten kan ta ett större ansvar för exempelvis nationell beredskap, utbildning, sam-

ordning och resurser. Samtidigt kan kommuner och räddningstjänstorganisationer få större möjlighet att utforma verksamheten efter sina lokala förutsättningar.

Nationell förmåga behöver inte betyda nationell detaljstyrning.

Samma resonemang går att använda på arbetstiderna.

Vi behöver regler som skyddar vår vila, återhämtning och arbetsmiljö. Men inom de ramar måste det också finnas utrymme för dem som känner verksamheten att hitta lösningar som fungerar lokalt.

Valet är över. En ny riksdag är vald och regeringsbildningen pågår.

Före valet handlade Valkompassen om vad politikerna ville göra. Nu tycker jag att den blir intressant på ett helt annat sätt. För nu kan vi börja följa vad som faktiskt händer.

Ansvarat ligger inte bara hos den regering som till slut tillträder. Riksdagen, kommunerna, arbetsmarknadens parter och myndigheterna påver-

kar alla förutsättningarna för svensk räddningstjänst.

Och när det finns en bred politisk samsyn i vissa frågor borde det också finnas möjligheter att komma framåt.

Vad händer med arbetstiderna?

Får de lokala parterna större möjlighet att bestämma själva?

Får räddningstjänsten de resurser som krävs för uppgifterna inom det civila försvaret?

Hur löser vi bemanningen och kompetensförsörjningen?

Och vad innebär ett större statligt ansvar i praktiken?

Det är sådant jag vill kunna gå tillbaka till Valkompassen och följa under mandatperioden.

När jag startade Brandmännens Valkompass var tanken aldrig att tala om för andra brandmän vilket parti de skulle rösta på.

Jag ville få politikerna att svara på frågor som är viktiga för oss som arbetar inom räddningstjänsten.

Nu har vi deras svar.

Därför tycker jag inte heller att Valkompassen ska läggas

undan bara för att valet är över. Tvärtom.

Om ett år kan vi gå tillbaka och se vad som har hänt. Sedan kan vi göra det igen.

Har det lokala handlingsutrymmet ökat? Har bemanningen förbättrats? Har staten tagit ett större ansvar? Har räddningstjänstens förutsättningar att klara höjd beredskap och krig blivit bättre?

Och framför allt:

Blev det någon skillnad mellan det politikerna sa före valet och det de faktiskt gjorde efter det?

Det är först nu Valkompassen blir riktigt intressant.

MARCUS

ARONSSON

brandman och initiativtagare till Brandmännens Valkompass 2026

ningar för rekrytering

en bättre arbetsmiljö för den anställda, som inte behöver känna stressen av att få larm vid “fel” tillfälle. Dessutom skulle det innebära en större ekonomisk kontinuitet för både räddningstjänsten och den anställda, som då vet precis vilka utgifter respektive inkomster som gäller.

Men varför inte bara anställa på heltid då?

Det är en motfråga som jag ofta får, men då har man ju missat att räkna på kostnaden för den faktiska tiden. Vid en heltidsanställning får man betalt för 42 timmar per vecka, men en deltidbrandman har ju jour dygnet runt. Så arbetsgivaren får alltså 168 timmar per vecka av en deltidbrandman för en fjärdedel av kostnaden för en heltidsanställd. Det är vad jag kallar en win-win.

Sedan kommer vi till frågan om hur vi ska få in fler kvinnor inom operativ räddningstjänst.

Personligen tycker jag att vi bränner ljuset i fel ände. Det är jättebra och säkert uppskattat att vi visar oss i offentligheten, gör hembesök och bjuder in till prova på-dagar. Men det har man gjort ganska länge, och med tanke på att SMO bara tagit två år (numera 1,5 år) borde det ha gett större effekt vid det här laget. Jag tror helt enkelt att vi måste lägga krut på andra typer av insatser.

En klar majoritet av de kvinnor som gick i min årskurs på SMO, och som senare kom att få anställning i räddningstjänsten, utövade eller hade utövat någon form av idrott på relativt hög nivå. Det är kanske åt det hållet vi borde leta efter framtida brandmän.

Av de som går ett idrottsgymnasium eller kanske rentav fortsätter vara aktiva efter studenten är det tyvärr bara en bråkdel som lyckas nå den absoluta eliten och kan försörja sig på det. Och även de som

lyckas vet att man sällan kan hålla på med idrott på professionell nivå särskilt högt upp i ålder.

För många av dessa kvinnor kanske en karriär inom räddningstjänsten kunde passa perfekt, men att de bara inte har tänkt den tanken. Inom idrotten har många erfarenhet av teamwork, har stor vana vid träning och kanske dessutom har grundläggande kunskaper om skador och sjukvård. Kunskaper och egenskaper som värdesätts högt inom räddningstjänsten.

Min tro och tanke är att om vi satsar mer på att nå ut till denna målgrupp, kommer vi se en markant förändring inom bara några år. Men det krävs att myndigheten för civilt försvar tänker efter hur de utformar sitt informationsmaterial, och att räddningstjänster runt om i landet tar ett stort ansvar för att skapa ett välkomnande kli-

mat för de kvinnor som väljer att söka sig till branschen. Annars finns det en risk att man skapar ett rykte om att det bara ska se bra ut på papper och inte i verkligheten.

Vad jag menar är att vi inte bör hamna i en “kvoteringsfälla” där vi sänker kraven på den fysiska förmågan enbart för att jämna ut könsfördelningen. Detta skapar bara irritation och misstro, och i slutändan kan det sluta med att det ändå är fler män än kvinnor som får jobben, då det riskerar att bli en ond spiral. Ju mindre chansen är att få ett jobb, desto färre kommer att söka sig till utbildningen.

Lyckligtvis skulle man inte behöva anpassa de fysiska kraven om urvalet består av både män och kvinnor som redan når upp till dem. Då kan det rentav vara så att man börjar jämföra egenskaper som empati och andra sociala förmågor, för att hitta den mest lämp-

liga kandidaten. I en sådan situation är det inte säkert att det är en fördel att vara av det ena eller andra könet, utan då kokar det i stället ner till en bedömning från person till person.

Jag vill verkligen understryka att jag inte har några vetenskapliga bevis för att det är så som jag skrivit, men jag är den första att anmäla mig som frivillig att hjälpa till ifall någon skulle vara intresserad av att ta reda på om det kan fungera i praktiken. Anledningen till varför jag skriver detta är ju för att jag vill skapa en bättre, starkare och mer robust framtida räddningstjänst i Sverige.

Jag vill också understryka att samtliga åsikter och förslag i denna text är mina egna och att det förbund jag tillhör varken kan eller ska hållas till svars för något av detta.

STEFAN JOHANSSON

brandman

"Sverige ses som ett föregångsland"

Säkerhetsläget gör att den svenska räddningstjänsten, och hela det civila försvaret, behöver höja sin förmåga. Men även om det är en bit kvar finns det mycket att vara stolt över.

Det menar Peter Arnevall, ny chef på avdelningen för räddningstjänst på Myndigheten för civilt försvar.

– Många länder är avundsjuka på Sverige.

■ Peter Arnevall kommer närmast från rollen som förbundsdirektör och räddningschef på Storstockholms brandförsvaret. Han tillträdde sitt nya jobb den 17 augusti. Tjänsten är speciell genom att han är den enda chefen på myndigheten förutom generaldirektören och överdirektören som utses direkt av regeringen. Det är ett tecken på vikten regeringen lägger på uppdraget, som handlar om att förstärka arbetet inom sektorn räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen.

Han har haft några intensiva första veckor på nya jobbet, när Tjugofyra7 när honom. Alla vill träffa den nya chefen.

– Jag har fått ett varmt mottagande och känner mig väldigt välkommen.

När telefonintervjun görs har han just landat på Arlanda efter att ha deltagit World fire congress i London, med deltagare från hela världen.

Från en låg nivå bygger Sverige just nu förmåga i en takt som imponerar internationellt. Det fick Peter Arnevall handfasta bevis på under kongressen.

– De ser oss som ett föregångsland.

Framför allt är det den "whole of society approach" som Sverige använder som väcker intresse.

– Vi har ett decentraliserat civilt försvar som bygger från den enskildes förmåga och uppåt. Det är ett stort intresse från andra länder hur vi bygger och kunskapsstödjer det systemet.

■ **Vilka frågor blir viktigast att jobba med i din roll?**

– Det viktigaste blir nog att bidra till att systemet hänger ihop hela vägen ut i kapillärerna. Att bidra till att tydliggöra roller och ansvar.

Peter Arnevall är ny chef på avdelningen för räddningstjänst på Myndigheten för civilt försvar.

■ **Finns det ett behov av det?**

– Ja till viss del. Dels beroende på att vi är i en uppbyggnadsfas. Saker och ting byggs "as we speak" och det behöver utredas hur det ska göras. Men det finns kanske också missuppfattningar, man kanske inte har förstått varandra hela vägen och varandras olika förutsättningar i olika avseenden. Det är inte fullt synk hela vägen.

■ **Hur väl rustad är räddningstjänsten i dag sett till omvärldsläget?**

– Det finns inga delar av det svenska samhället som är fullt rustade ännu. Det ska vi vara ärliga med att säga. Å andra sidan är vi på väg åt helt rätt håll.

– Det kommer att krävas mycket arbete under ganska lång tid för att återta alla förmågor och vara precis där vi vill vara, det vill säga i linje med regeringens ambitioner.

Peter Arnevall, i grunden utbildad brandingenjör vid Lunds tekniska högskola, har jobbat närmare 20 år inom den kommunala räddningstjänsten.

– Jag har stor förståelse för förutsättningarna som kommunerna och regionerna har. Det gör att jag kan bidra med att försöka få med kommuner och regioner i arbetet. Det är mycket som ska lösas av dem, från skola, vård och omsorg till

räddningstjänst. Mycket av det civila försvaret ligger på kommuner och regioner. Att jag kan bidra med min kunskap om dem i arbetet tror jag är viktigt.

En av de viktigaste faktorerna för att stärka motståndskraften i samhället är något som redan finns på plats – den mentala förberedelsen.

– Den kanske viktigaste faktorn är mindsetet, förståelsen för problembilden och att våga prata om den. Och det gör vi väldigt bra här i Sverige.

Den skärpta mentala förberedelsen gör att räddningstjänsten är mer på tårna vid riktigt allvarliga händelser, menar han.

– Den kommunala räddningstjänsten har gjort en resa kopplat till terrorattacker och pågående dödligt våld. För tio år sedan såg man kanske inte det som en del av uppdraget. Nu ser man det som en fullt naturlig del av uppdraget.

Terror har Peter Arnevall själv erfarenhet av. När terrorattentatet på Drottninggatan i Stockholm hände 2017 var han enhetschef och ledde arbetet med att koordinera räddningsinsatserna och hantera situationen ur ett systemledningsperspektiv.

– Räddningstjänsterna har gång på gång visat att man hanterar de väldigt svåra situatio-

nerna på ett bra sätt. Det beror mycket på den mentala förberedelsen.

Civilplikten som har införts är viktig för förmågehöjningen inom räddningstjänsten, menar han.

– Den står för den numerära dubbleringen som krävs i höjd beredskap. I vardagen sätts nivån av kommunerna. Myndigheten för civilt försvar kan synliggöra yrket, öka attraktiviteten, jobba med utbildningar. SMO (utbildning i skydd mot olyckor) är precis omgjord och sjösätts faktiskt just i dagarna.

Myndigheten har en viktig roll att säkerställa eftertraktade och relevanta utbildningar, säger Peter Arnevall.

■ **Känner du dig optimistisk inför framtiden?**

– Ja i grunden är jag optimist. Räddningstjänsten har gjort en otrolig förflyttning sedan de stora skogsbränderna 2014 och 2018. Uppenbarligen går det att inom loppet av fem-sex år göra den förflyttningen. Jag tycker jag ser samma signaler när den kommunala räddningstjänsten håller på att återta förmåga för räddningstjänst under höjd beredskap. Och i det ser jag den positiva utvecklingen i hela beredskapssystemet där Myndigheten för civilt försvar har en viktig roll i att tillsammans bygga Sveriges förmåga.

JONAS KLINT

Inga större informations- eller cyberangrepp mot svenska valet

Riksdagsvalet genomfördes utan större cyberangrepp eller koordinerad informationspåverkan från främmande makt.

Den bedömningen gör Nationellt cybersäkerhetscenter (NCSC) och Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF).

■ Inför valet var MPF:s analys att det svenska valet inte var en prioriterad måltavla för utländska hotaktörer. Efter valet konstaterar myndigheten att Sverige inte utsattes för någon koordinerad utländsk informationspåverkan.

– Vi har inte sett någon omfattande koordinerad aktivitet från de aktörer vi följer i samband med valets genomförande, säger Karin Lönnheden, operativ chef på MPF, på myndighetens webbplats.

Nationellt cybersäkerhetscenter arbetar med cybersäkerheten inför, under och efter de allmänna valen och gör en liknande bedömning.

– Vi har inte noterat några händelser som har påverkat valens genomförande ur ett cyberperspektiv, säger John Billow, chef för NCSC.

Tiden efter valet fram till en ny regering finns på plats kan dock vara en fortsatt känslig period för både cyberangrepp och informationspåverkan. Myndigheternas operativa arbete och nära samverkan fortsätter därför.

Socialstyrelsen utreder hur beredskapssjukhus kan stärka vården

■ Socialstyrelsen håller på att utveckla ett koncept för beredskapssjukhus. Målet är att stärka hälso- och sjukvårdens förmåga att ta hand om patienter vid krig då vården utsätts för stora påfrestningar.

Socialstyrelsen kommer att föra dialog med samtliga regioner, Försvarsmakten och andra berörda aktörer, exempelvis Myndigheten för civilt försvar. Arbetet ska också samordnas med planeringen inom Nato.

Socialstyrelsen ska redovisa förslaget till koncept och pilot senast den 31 mars 2027.

Regionerna kan få statsbidrag för bland annat kostnader som uppstår i samband med piloten.

Tidigare i år tävlade elever på Österängsgymnasiet i Kristianstad om att komponera och laga en närproducerad beredskapsrätt. Den vinnande rätten lagades sedan till en låg- och mellanstadieskola under Beredskapsveckan i september.

FOTO: KRISTIANSTADS KOMMUN

Unga beredskapskockar korade

Rimmad kotlettrad med klyftpotatis, rotfrukter, kall sylrig yoghurt och bön sallad.

Det blev den vinnande rätten när Kristianstads kommun korade Skånes, och troligen landets, första beredskapskockar på gymnasienivå.

Under Beredskapsveckan lagades sedan rätten till 500 låg- och mellanstadieskolelever.

I början av året införde Kristianstads kommun ett nytt moment för eleverna på restaurangprogrammet på Österängsgymnasiet: att planera och genomföra matlagning utan el och traditionella köksresurser. För att spetsa till det hela ytterligare stod titeln Årets beredskapskockar på gymnasienivå på spel.

Tävlingen var en del i kommunens pågående krisberedskapsarbete.

– Det är ett sätt för oss att

Fanuel Mehari håller upp vinnarrätten som han skapade tillsammans med Minna Ahl, som inte var med vid bildtillfället.

vässa insatserna, knyta viktiga kontakter med det lokala näringslivet och ge eleverna en unik kompetens, säger kommunens näringslivsstrateg Tina Gunnarsson.

Eleverna fick tillgång till en korg med lokala råvaror, bland

annat griskött, rotfrukter, baljväxter och mejerivaror. Utifrån den skulle de två och två komponera och laga en rätt över öppen eld till 50 personer. Viktigt var att rätten också kunde skalas upp till 500 portioner vid behov.

Arrangemanget kryddades

med en äkta stormvarning i hela Skåne.

– Dagen innan ringde lokalmedia och frågade om tävlingen skulle ställas in, men jag sa att vi inte kunde ställa in beredskapsmatlagning på grund av vädret, säger Tina Gunnarsson med ett skratt.

I slutändan var det dock inte snöovädret som orsakade deltagarna störst huvudbry.

– Vi upptäckte att ungdomarna inte riktigt var vana vid att grilla eller jobba med muurikka. Det blev en ögonöppnare och något vi måste jobba aktivt med framåt.

Tina Gunnarsson lägger till att slutresultaten ändå blev mycket lyckade. Det bjöds på allt från street food till värmande grytor.

Tina Gunnarsson

I juryn som bedömde rätternas smak, utseende och näringsinnehåll satt lokala livsmedelsproducenter och profiler.

Den vinnande rätten serverades sedan på en låg- och mellanstadieskola under höstens beredskapsvecka. Då hade receptmakarna själva tagit studenten, och matlagningen sköttes av den aktuella skolans egen personal, men elever från Österängsgymnasiets industriprogram bidrog ytterligare genom att svetsa grillarna som användes.

Nästa år kommer Kristianstads kommun att utse Årets beredskapskockar på gymnasienivå igen.

– I år planerade vi allt med väldigt kort varsel. Nästa gång kanske vi har lite fler scenarion, till exempel el som kommer och går. Vegetariska menyer är också något vi vill ha med.

MARIA NORELL